

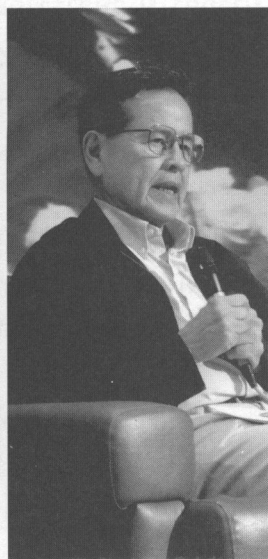
ฟื้น

ฟู

แผ่นดิน

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก
ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก
ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

ปรากฏในเวทีสาธารณะ
เรื่อง ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการเมืองและสังคม
: ว่าด้วยชุมชน เกษตรกรรม และเศรษฐกิจพอเพียง

ฟื้นฟูแผ่นดิน

ปาฐกถาในเวทีสาธารณะ เรื่อง ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการเมืองและสังคม
: ว่าด้วยชุมชน เกษตรกรรม และเศรษฐกิจพอเพียง

วันที่ 20 มีนาคม 2550

ณ ห้องประชุมสุธรรม อารีกุล อาคารสารนิเทศ 50 ปี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพมหานคร

ฟื้นฟูแผ่นดิน

ปาฐกถาในเวทีสาธารณะ เรื่อง ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการเมืองและสังคม
: ว่าด้วยชุมชน เกษตรกรรม และเศรษฐกิจพอเพียง

จัดโดย คณะทำงานประชาชนฟื้นฟูแผ่นดิน

ISBN 978-974-7452-60-0

จัดพิมพ์โดย กองเลขาคณะทำงานประชาชนฟื้นฟูแผ่นดิน

912 ซอยงามวงศ์วาน 31 (ซอยย่อยที่ 7)

อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000

โทรศัพท์/โทรสาร: 0-2591-1195-6, 0-2580-2035

อีเมล : sathai@sathai.org

เว็บไซต์ : www.sathai.org

กองบรรณาธิการ วลัยพร อดออมพานิช

สุนีย์ ทองชัย

นาถพงศ์ พัฒนพันธ์ชัย

พิสูจน์อักษร รุ่งนภา สุบงกช

ปกและรูปเล่ม สมใจ ลิงส์สา

พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม 2550

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ราคา 80 บาท

พิมพ์ที่ หจก. ธนาพรีนติ้ง

1252/2 ซ.สุขุมวิท 101/1 ถ.สุขุมวิท กรุงเทพมหานคร

ChangeFusion สสส.   เครือข่ายจิตอาสา
Volunteer Spirit Network

 เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike
BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อ
การค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันเมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ฟื้นฟู แผ่นดิน

เวทีสาธารณะ

เรื่อง

ข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปการเมืองและสังคม

:ว่าด้วยชุมชน เกษตรกรรม

และเศรษฐกิจพอเพียง

วันที่ 20 มีนาคม 2550

ณ ห้องประชุมสุธรรม อารีกุล อาคารสารนิเทศ 50 ปี

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน กรุงเทพมหานคร

องค์กรร่วมจัด

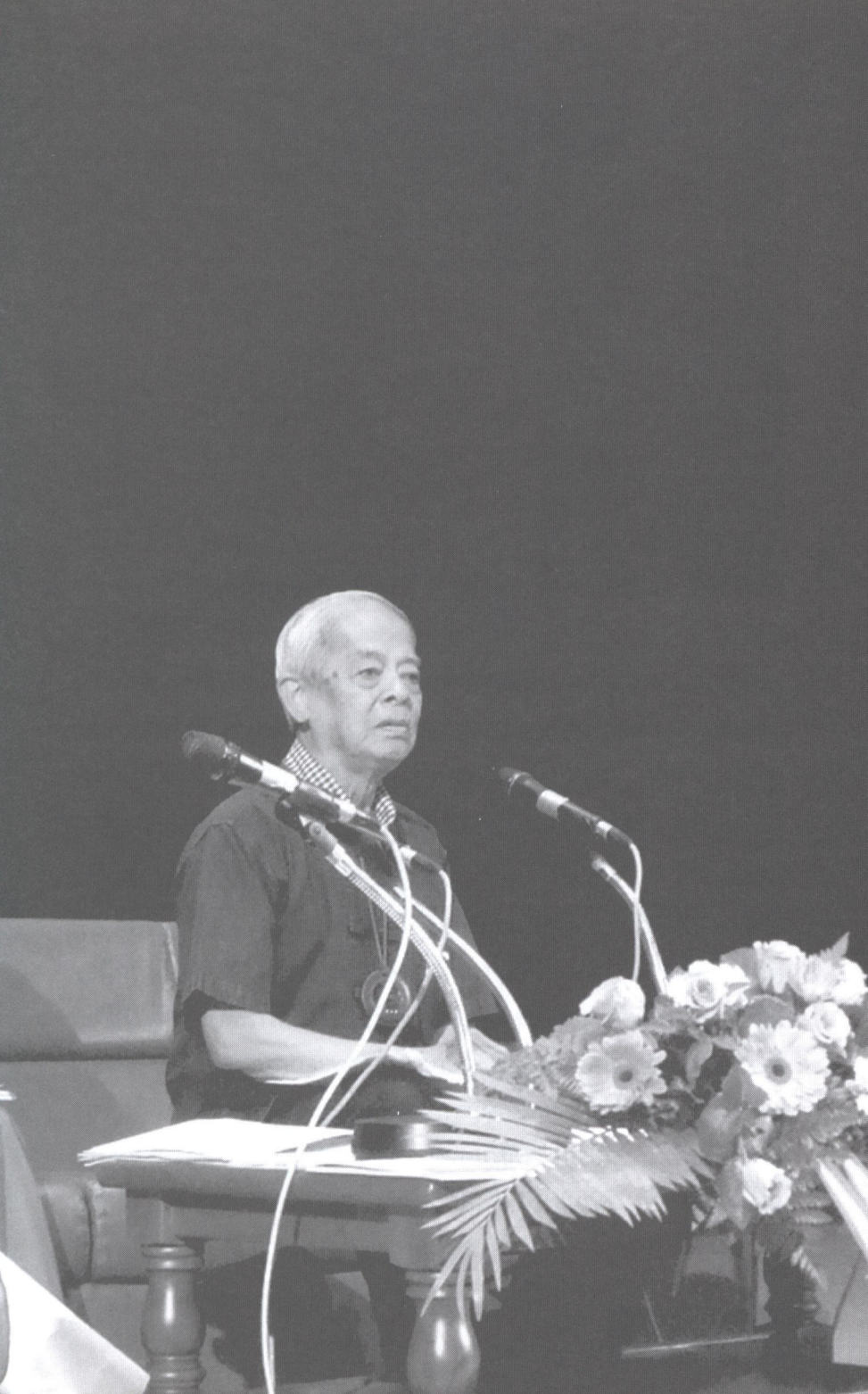

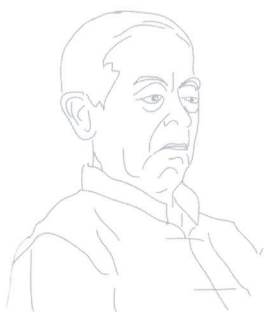
สนับสนุนโดย

...สมัยก่อนถ้าเราดูจากประวัติศาสตร์ คนยุคก่อนเขาถึงขนาดยอมตายเพื่อแผ่นดิน ปกป้องไม่ให้ศัตรูเข้ามารุกรานใช้ไหม แต่เดี๋ยวนี้แตกกันหมดเลย ต่างคนต่างเห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นการที่จะฟื้นฟูมันไม่ได้ง่าย ถ้าเราไม่ฟื้นฟูจิตใจเราให้ได้ ความจริงทุกคนมีหน้าที่นะครับ ที่จะฟื้นฟูจิตใจตัวเอง ถ้าเราฟื้นฟูจิตใจเราได้สำเร็จ ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่ในกระบวนการที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณเรา มันสำเร็จทั้งนั้น มันไปของมันโดยธรรมชาติ...

- ศาสตราจารย์ระพี สาคริก -

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

จริงๆ เมื่อวานนี้ผมก็มาบรรยายอยู่ที่นั่นแหละ มาปฐมนิเทศ และมีอะไรบางอย่างที่ได้ฝากเอาไว้ ซึ่งวันนี้ก็คงมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเมื่อวานด้วย

พูดถึงเรื่องของการเกษตร ผมเคยเขียนไว้ในที่ต่างๆ หลายแห่ง บอกว่าเกษตรกรคือกองทัพเศรษฐกิจของชาติ ประเทศเราหลายครั้งหลายหนที่เห็นเราเพลี่ยงพล้ำลงไป จนกระทั่งมันไปจนจะสุดๆ อยู่แล้ว แม้กระทั่งพูดถึงเรื่องกองทัพหรือความมั่นคงของชาติ พูดถึงความมั่นคงของชาติที่ไร เราก็มักจะนึกถึงว่าต้องมีทหารต้องมีกองทัพติดอาวุธที่เข้มแข็ง เพราะความคิดอย่างนี้หรือเปล่าที่ทำให้แก้ไขปัญหาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ตก นี่เป็นเรื่องหนึ่งครับ ผมอยากจะพูดว่าการเกษตรเป็นฐานสำคัญของความมั่นคงของชาติ แล้วเกษตรกรละ รวมทั้งผู้บริหารผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบที่ไม่ใช่แค่รัฐมนตรีหรืออนุชากรัฐมนตรี แต่เราทุกคนก็มีความสำคัญเท่าเทียมกับคนพวกนั้นเหมือนกัน ไม่เห็นต้องไปอยากเป็น อยู่ที่ไหนก็ทำได้ใช้ไหม นี่เป็นเรื่องหนึ่ง

ผมนึกถึงปรัชญาอันหนึ่งแล้วก็เอามาแปลเป็นภาพเขียนฝาผนัง ที่พูดถึงชีวิตพระพุทธองค์ตอนประสูติออกมาจากครรภ์พระมารดา ประสูติออกมาแล้วเดินได้ เชื่อไหม? จริงไหม? หลายคนไม่เชื่อ นี่คือการเปลื้องผ้าอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา เพราะเราไม่มองที่จิตวิญญาณ เราไปมองที่ร่างกาย ซึ่งเป็นเพียงบ้านอยู่อาศัย วันหนึ่งมันก็พัง ไข้ไหมครับ ไปติดอยู่ตรงนั้น ถ้าอย่างนั้นแล้วลองนึกดูเดี๋ยวนี้คนไทยเราส่วนใหญ่เป็นอย่างไร เวลานี้ผมอยากสรุปสั้นๆ เลยกว่า เอกราชอธิปไตยของชาติ เท่าที่เราใฝ่ฝันกัน เวลานี้มันยังอยู่หรือเปล่า? หรือว่ามันไปหมดแล้ว ที่มันไปเพราะรากเหง้ามันไปหมด มันไม่เหลือ นี่ไม่ใช่ทั้งหมดนะครับ แต่ก็เป็นส่วนใหญ่ เพราะว่ามันมีอะไรที่จะสูญไปทั้งหมดหรอก อย่างน้อยหนึ่งเดี๋ยวก็ยิ่งเหลือ ขอให้เหลือสิ่งที่มีชีวิต ตกที่ไหนมันก็งอกได้ทั้งนั้น นี่แหละเป็นเรื่องสำคัญ

ผมได้ยินเขาพูดกันมานานแล้วว่า การจัดการศึกษาของไทย ทำให้คนล้มตัว ทำให้คนลงไม่ถึงพื้นดิน แล้วเวลานี้มันเคลื่อนไปหมดนะ ผมเคยพูดว่าสิ่งที่ท่านพุทธทาสภิกขุพูดเอาไว้ก่อนที่ท่านจะละสังขาร ท่านคณาจารย์ไว้แล้วว่าสังคมไทยจะมีคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น เพราะฉะนั้นบ้านเมืองจะเดือดร้อน นี่เป็นสิ่งหนึ่ง

เอาละ มาพูดถึงเรื่องของการศึกษาบ้าง ขณะนี้การศึกษาด้านเกษตรเรายังอยู่ดีอยู่หรือเปล่า มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่เรามานั่งอยู่นี้เป็นแม่บทของสิ่งที่หลายๆ คนมองเห็นว่าเป็นคือฐานการศึกษา แต่จริงหรือเปล่า? ผมสงสัยนะครับ ท่านพุทธทาสเคยพูดเอาไว้ว่า “การศึกษาของไทยเหมือนหมาหางด้วน” แต่ผมมาพูดใหม่ว่าการศึกษาไทยเหมือนกับหมาที่ไม่มีตีนอย่างที่คุณโบราณเขาพูดไว้ว่าวัวล้มตีนนั้นแหละ อันเดียวกัน เพราะทำเกษตรแล้วล้มพื้นดิน รักแต่ความสบาย แล้วไอ้ความสบายเหล่านั้นมาจากไหน มาจากสื่อที่เป็นเครื่องมือ มาจากต่างชาติทั้งนั้นเลย แล้วประสาอะไร คนที่มาเรียนเกษตรแล้วออกไป ก็ต้องไปนั่งรถยนต์หรูๆ ต้องขับแทรกเตอร์ ต้อง

นุ่งกางเกงยีนส์ ต้องสวมหมวกควายบอย ผมไม่อยากจะพูดว่ามหาวิทยาลัย ไทเน แต่ที่อันนี้เห็นเอาเองก็แล้วกัน ถึงกับเอาตรงนี้ไปเป็นสัญลักษณ์ ของเขา แล้วก็มหาวิทยาลัยแห่งนี้ก็เป็นต้นแบบของการศึกษาเกษตรด้วย ตาม จริงๆ เอะ ถ้าสังคมไทย ไม่มีมหาวิทยาลัย ไม่มีแม่กระทั่งโรงเรียนเกษตร เรามีความรู้เรื่องเกษตรไหม?

ผมนึกถึงครั้งหนึ่งก็ไม่นานมานี้ มีการหาเสียงเลือกตั้งกัน วันนั้นคือ ไทรทัศน์ช่องหนึ่ง ไม่ต้องออกชื่อว่าช่องไหน เขาเอา ส.ว. มาสัมภาษณ์ ฟังดูแล้วรู้ว่า ส.ว. คนนั้นเคยเป็นผู้บริหารการศึกษามาก่อน เขามีคำถามว่า เมืองไทยการศึกษาไปทั่วถึงหรือยัง เขาตอบว่ายังไง เขาบอกว่า “ไปทั่วถึง แล้ว” แล้วคงนึกขึ้นได้จึงบอกว่า “หมู่บ้านยังคงเข้าไม่ถึง” ผมถามนิดหนึ่ง ว่าหลักธรรมที่บอกว่า **ถ้าไม่มีสิ่งนั้นจะมีสิ่งนี้หรือ** บ้านเมืองเราถ้าไม่มีการ ศึกษา มันจะมีมาได้หรือ มันจะอยู่ได้ไหม จนกระทั่งมาถึงขั้น มีโรงเรียน มีมหาวิทยาลัย มันจะอยู่ได้หรือเปล่า?

เช่นเดียวกันครับ วันหนึ่งบัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จบทางด้านส่งเสริมการเกษตรด้วย แล้วก็ทำรายการโทรทัศน์ ไปหาผมที่บ้าน แล้วก็พูดว่า “ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยพูดถึงเรื่องปัญหาการจัดการศึกษาเกษตร ไทยหน่อย” ผมก็พูดไปพูดไปเขาก็หัวงว่า “เอ๊ะ อาจารย์มันไม่ใช่การศึกษา เกษตรนี่ มันเป็นการศึกษาทั่วไปต่างหาก” เห็นไหมครับ ฐานมันหายไป แล้วนะครับ

ความจริงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาจากไหน มาจากแม่โจ้ ผมก็เคย เป็นนักเรียนแม่โจ้มาก่อน แม่โจ้สมัยนั้นยังไม่มีไฟฟ้า ไม่มีน้ำประปา ไร่ป่า ชุกชุม เราก็บ่นกันว่ามาเลือกที่สร้างสถาบันการศึกษาเกษตรได้อย่างไร ดินมันก็เลว อะไรหลายๆ อย่างมันลำบากทั้งนั้นแหละ **แต่ความยากลำบาก มันเป็นครูเรานะ** ผมเข้าใจว่าครูใหญ่สมัยนั้นอาจจะคิดตรงนี้ ทำการเกษตร แล้วไม่สนุกกับความยากลำบากได้อย่างไร ถ้าแบบนี้ไม่สำเร็จหรอก ล้มเหลว

พูดถึงเรื่องของการเกษตรไทย มันเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต ผมเคยพูด
ย้ายอยู่เสมอว่า การเกษตรมันไม่ใช่เป็นอาชีพ แต่มันเป็นวัฒนธรรม

ทุกราย เมื่อวานผมมาพูดที่นี้บอกว่าคุณอายุ 85 ปีแล้วนะ แต่ผมทำงานหนักกว่าเก่านะ ทำไมถึงทำงานหนักกว่าเก่า เพราะว่าผมสนุกกับงาน และผมก็รู้ด้วยว่าการทำงานมันให้คุณค่าชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำงานมันเกิดจากความรู้สึกที่เราอายุมากแล้ว เราเหลือเวลาทำงานอีกไม่เท่าไรก็ควรจะทำงานให้เต็มที่ ไม่ใช่ทำงานแล้วพักผ่อน แต่พูดถึงทำงานแล้วพักผ่อนมันก็ถูกอีกเหมือนกัน ถูกตรงไหนรู้ไหมครับ? การพักผ่อนคือการทำงาน ไม่ใช่การพักผ่อนคือ การไปปล่อยใจปล่อยอะไร ปล่อยเวลาให้มันสูญเสียไปโดยใช่เหตุ สิ่งเหล่านี้แหละมันมาจากกระบวนการที่เราเรียกว่ากันว่าพอเพียงทั้งนั้นแหละ

เมื่อวันสองวันนี้ผมเห็นทางโทรทัศน์ สุนัขขนานกันใหญ่เรื่องความพอเพียง แต่ผมดูแล้วมันก็มี 2 ด้านนะ คนที่รู้จักว่าพอเพียงคืออะไรแล้วก็ทำงานอย่างมีความสุข ไม่โลภโมโหสิ้น เศรษฐกิจตกเขาก็ไม่เดือดร้อนเท่าไรหรอก ไปได้ทั้งนั้นแหละ อีกอย่างหนึ่งเอาความพอเพียงมาเล่น เป็นโอกาสที่เอามาเล่นเพื่อจะได้รู้ว่าตัวเองควรจะเป็นที่ยอมรับของสังคม มันก็มีอีกกลุ่มหนึ่งเหมือนกันที่เป็นแบบนี้ เห็นไหมครับ

เพราะฉะนั้นพูดถึงเรื่องของการศึกษา พูดถึงเรื่องของการเกษตรไทย มันเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต ผมเคยพูดอยู่เสมอว่า การเกษตรมันไม่ใช่เป็นอาชีพ แต่มันเป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมคืออะไร? เดียวก็จะมองไปถึงภาพลอกไม่ใช่ของจริง วัฒนธรรมต้องแต่งชุดไทย ต้องเล่นดนตรีไทย แต่จิตใจไม่มีความเป็นไทยเลย อย่างนั้นไม่ใช่จริงๆ แล้ววัฒนธรรมคือความรักแผ่นดิน โดยเฉพาะแผ่นดินที่เป็นถิ่นเกิดของเราเอง คำว่า **บ้านเรา** มีความหมายมาก เวลานี้อะไรๆ ก็ไปสุนุกสนานอยู่นอกบ้าน ถึงเวลาจะกลับบ้าน ก็ไม่กลับ ยิ่งกว่านั้นชวนครอบครัวออกไปด้วย นี่แหละสังคมไทยมันแตก เวลานี้มันแตกมากแล้วนะ เพราะฉะนั้นการเกษตรนี้เป็นพื้นฐานแต่ไม่ใช่เพราะผมเป็นคนเกษตรจึงมาพูดอย่างนี้

มีเหตุการณ์ครั้งหนึ่งเกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถ้าหากว่าเราไม่เป็นไปตามที่เขายุทธศาสตร์ ว่าคนไทยล้มง่ายก็คงจะจำได้ มีการมีอบเรียกร้องให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เปลี่ยนชื่อ เพราะว่าอะไรรู้ไหมครับ แต่ก่อนนี้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2486 แล้วตอนนั้นแม่ใจก็เป็นพื้นฐานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์มาก่อน เขาถึงพูดกันว่า “เกษตรศิลป์” เมื่อพูดถึงเกษตรศิลป์ มันหมายความว่าการทำงานอะไรก็แล้วแต่เราต้องมีศิลปะในวิญญาณ อยู่ในวิญญาณ ถ้าหากไม่มีศิลปะอยู่ในวิญญาณนะ มันแข็งและส่วนใหญ่มันจะทำลายหมด เพราะฉะนั้นถ้าหากว่า

แต่แต่ละคนมีความรักในศิลปะที่มีวิถียุทธ จะไปเป็นนักอะไรต่อนักอะไรได้
ทั้งนั้น นักวิทยาศาสตร์ก็ได้ แต่ถ้าเป็นนักวิทยาศาสตร์โดยไม่มีวิถียุทธใน
ด้านศิลปะ เขาเรียกกันว่ารู้มาก ยิ่งรู้มากคนโบราณเขาบอกว่า “ยิ่งรู้มาก
ยากนาน รู้น้อยพลอยรำคาญ” ก็หมายความว่าอะไร ยิ่งรู้มากยิ่งทำลายหนัก
เห็นไหมครับ เวลานี้ป่าไม้ก็หมดอะไรๆ หลายสิ่งหลายอย่าง

เมื่อวานคืนนี้ผมอยู่ที่ประจวบ แล้วก็ออนไลน์จากสถานีวิทย์แห่ง
ประเทศไทยไปถึง เขาถามถึงเรื่องว่าวิกฤตเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นใน
ภาคเหนือเวลานี้ มันมองอะไรแทบจะไม่เห็น มันมาจากอะไร ผมบอกว่า
คนไทยเราส่วนใหญ่มันอยู่อย่างประมาท เมื่ออยู่อย่างประมาทก็ไม่ได้คิดอะไร
อะไรมันผ่านก็ผ่านไป ความจริงเรื่องหมอกควันมันเป็นมานานแล้ว ตั้งแต่
สมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นไปทำโครงการเกษตรหลวงใหม่ๆ
เลย อ่างช้างยังเป็นดงหญ้าคาอยู่เลยครับตอนนั้นผมอยู่ที่นั่น ก็เห็นหน้านี้
แหละทุกปีครับ แม้กระทั่งบินเฮลิคอปเตอร์มองอะไรแทบไม่เห็นเลย
ไฟไหม้ป่า บ้านอื่นเมืองอื่นไฟไหม้ป่าก็ไม่เห็นเป็นเรื่องใหญ่เลย แต่บ้านเรา
ไม่ได้ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเราก็ไปมองแค่คนเผาป่า เราไม่ได้
นึกเลยว่าไฟไหม้ป่ามันเกิดอะไรขึ้นที่ไหนจริงๆ แล้วมันเกิดจากวัฒนธรรม
ท้องถิ่นถูกทำลาย คิดให้ลึกแล้วจะเห็นได้ ถ้าเราฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นได้
อนุรักษ์ป่า อนุรักษ์น้ำ อนุรักษ์อะไรได้ทั้งนั้นเลย ไม่ต้องห่วงเลย แกนมัน
อยู่ตรงนี้นะครับ

เพราะฉะนั้นเวลานี้ ผมก็สงสัยว่าคนไทยเรายังมีจิตวิญญาณที่ฝากไว้
กับแผ่นดินผืนนี้จริงหรือเปล่า? สมัยก่อนถ้าเราดูจากประวัติศาสตร์ คนยุค
ก่อนเขาถึงขนาดยอมตายเพื่อแผ่นดิน ปกป้องไม่ให้ศัตรูเข้ามารุกรานใช่ไหม
แต่เดี๋ยวนี้แตกกันหมดเลย ต่างคนต่างเห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้น
การที่จะฟื้นฟูมันไม่ได้ง่าย ถ้าเราไม่ฟื้นฟูจิตใจเราให้ได้ ความจริงทุกคนมี
หน้าที่นะครับ ที่จะฟื้นฟูจิตใจตัวเอง ถ้าเราฟื้นฟูจิตใจเราได้สำเร็จ ทุกสิ่ง

ทุกอย่างที่อยู่ในกระบวนการที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณเรา มันสำเร็จทั้งนั้น มันไปของมันโดยธรรมชาติ

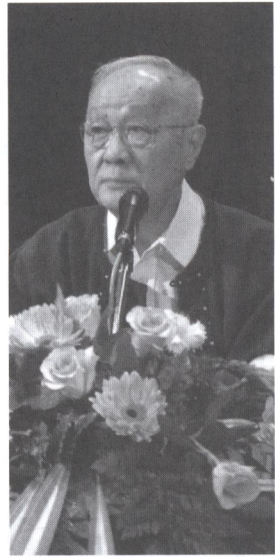
เมื่อวันจันทร์ที่แล้วผมเขียนเรื่องๆ หนึ่งไปลงที่มติชน บังเอิญสิ่งที่ผมเขียนไปมันไปขึ้นหน้าปก ตัวแดงเลยบอกว่า “รัฐธรรมนูญแจ่ง” บอกว่า “มีการบรรจุเอาคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปไว้ในนั้น” ผมก็เลยปรับตรงนั้นเขียนออกมาอีก ไม่นึกว่ามันจะเร็วขนาดนั้นนะครับ ส่งลูกไปให้รัฐแล้วก็ดี กลับไปว่า จริงๆ แล้วเราพูดกันมานักต่อนักแล้ว การศึกษาเราก็ยึดติดอยู่กับเสื้อครุยปริญญา ผมไปงานพระราชทานปริญญา ปกติผมไม่ไปหรอก แต่ครั้งที่แล้วนี่เองเมื่อเดือนที่แล้ว บังเอิญมีคนมาดึงไป ผมก็เห็นภาพอย่างนี้แหละ เรียงเป็นแถว เดินมาถึงตรงนี้ คนนี้ก็เออวาง ท่านประธานก็เตะนิดหนึ่ง คนนี้ก็มาก็คว่าเลย อยู่อย่างนี้นะ จนจะเป็นหมื่นครั้งเลย ทำไมอย่างนั้น? เขาถึงว่าไปบอกว่า “สิ่งใดก็ตามลองมันเกิดขึ้นแล้ว ถอยยาก” นี่เป็นสัญชาตญาณอันหนึ่งเหมือนกันนะ เพราะฉะนั้นสิ่งที่เรากำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ **เราเตรียมพร้อมหรือเปล่า** เตรียมพร้อมอันนี้คืออะไร **เตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง** เตรียมพร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่มันกำลังใกล้เข้ามาทุกที

ฝากตรงนี้ไว้ก่อนให้ทุกๆ ท่าน ทุกท่านมีสิทธิที่จะเอาไปคิดได้ นะ ค้นหาเถิดครับให้มันเจอ แล้วความทุกข์จะหลุดไปเองล่ะครับ ขอขอบคุณครับ

...ทุกวันนี้เราเอาการศึกษาขึ้นไปในชนบทมาก ลูกหลานคนชนบทออกมา ก็ทิ้งพ่อทิ้งแม่หมด ทิ้งแผ่นดิน แล้วเมื่อเป็นผู้จัดการเป็นอะไรใหญ่โต ก็กลับไป ผมเรียกว่าทรยศต่อแผ่นดินของตัวเองก็แล้วกัน สิ่งเหล่านี้ผม ไม่ได้พูดเกินความจริงเลย และเวลานี้คือปัญหาที่ร้ายแรงที่สุด และเวลาพูด ปัญหาอะไรต่างๆ ความจริงก็อยู่ภายในสมองของเราแหละ...

- ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก -

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก

ขอบพระคุณนะครับ พี่น้องจากทุกชุมชนมากมายและผู้ร่วมสัมมนาที่เข้ามาร่วมในโอกาสนี้ เรื่องปัญหาของสังคมไทยเท่าที่ผมจำได้เรากับบ่นกันมาตั้งหลายสิบปี ครึ่งชีวิตผมก็ว่าได้ แต่ว่าทุกวันนี้ก็เป็นอยู่อย่างนี้ ก็เป็นสิ่งที่เราอาจต้องตั้งคำถามกับตัวเราเอง

ในเวทีที่ผมดูไปแล้ว ก็เป็นเวทีที่ผมรู้สึกว่าผมมาถูกเวที ขอสารภาพว่ามาที่นี่ที่รู้สึกว่ามีมาผิดเวทีทุกที ก็พูดตรงๆ อย่างนี้ เพราะว่าเป็นเวทีที่อาจารย์ระพีพูด เรามีปัญหาช่องว่างระหว่างผมเรียกว่ากลุ่มชนชั้นที่มีการศึกษาก็แล้วกัน กับกลุ่มที่นั่งอยู่ตรงนี้ ผมรู้สึกว่ามันมีช่องว่างซึ่งมีปัญหาที่อาจเกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเมืองที่เราพูดถึง เมื่อวานผมกลับจากภาคใต้ ในวาระที่สกท. ได้ส่งเสริมเรื่องวิจัยท้องถิ่น ผมก็ไปนั่งฟังพี่น้องมุสลิมที่นั่น ก็รู้สึกเขาได้พูดในสิ่งที่ค่อนข้างจะใกล้เคียงกับสภาพความจริง ซึ่งต่างกับกลุ่มชนชั้นที่มีการศึกษา มองไม่เห็นความจริงเลย นี่คือนโยบายช่องว่างที่ผมอยากตั้งเป็นข้อสังเกตในเบื้องต้นแล้วก็ผมคิดว่าสิ่งที่ผมจะพูดต่อไปนี้ก็สะท้อนปัญหา

ตรงนี้แหละครับ คือตราบิตที่ช่องเรายังไม่สามารถทำให้สัมพันธ์กันได้ หรือว่าจะทำอะไรให้มันสัมพันธ์กันได้ นี่คือหัวใจของการปฏิรูปการเมือง

ผมพูดอย่างนี้ก็รู้สึกเหมือนว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง แต่มันเกี่ยวข้องกับนะครับ ผมอยากจะเรียนให้ผู้ร่วมสัมมนาร่วมกันตั้งคำถามสัก 5 ข้อ เป็นโจทย์ที่ผมคิดว่ามีความสำคัญที่เราจะต้องตอบและช่วยกันขยายความด้วย และประการแรกในวาระที่เราทั้งสามคนได้รับมอบให้พูดในประเด็นเรื่องของพื้นที่แผ่นดินไทย ก็เป็นโจทย์ที่ผมมานั่งคิด คำถามแรกคือว่า **แผ่นดินไทยคืออะไร?** ผมคิดว่าเรารู้จักแผ่นดินไทยแค่ไหน เพราะฉะนั้นเป็นปมปัญหาที่นำมาสู่ความยุ่งยากทั้งหลายทั้งปวงนั้นอันหนึ่ง คำถามที่สองคือ **พื้นที่แผ่นดินนั้นพื้นที่อะไร? และพื้นที่อย่างไร?** เราต้องตั้งคำถามให้เป็นรูปธรรมนะครับ คำถามที่สามคือว่า **อะไรกำลังเกิดขึ้นกับแผ่นดินไทยของเรา?** ต้องเข้าใจตรงนี้ด้วยว่าปัญหานั้นคืออะไร และคำถามที่สี่คือว่า **ถ้าอย่างนั้นแล้วปฏิรูปการเมืองมันคืออะไรกันแน่? ควรจะเป็นอย่างไร?** และคำถามที่ห้าเป็นประเด็นที่พวกเราคงต้องตอบทุกคนนะครับคือ **เราควรต้องทำอะไรกันบ้าง?** ในฐานะที่เรามีความแตกต่างหลากหลาย เราต้องมีจุดที่จะพูดร่วมกันอย่างไร เหมือนกับเป็นองค์กรรวม

มาในประเด็นแรก ผมคิดว่าเรารู้จักแผ่นดินไทยแค่ไหนนั้น ผมคิดว่าพูดสั้นๆ เลยก็คือว่าเรามักจะมองแผ่นดินไทยในเชิงที่เป็นสังคมเดี่ยว เป็นสังคมเหมือนๆ กับที่วัฒนธรรมจากตะวันตกป้อนมาให้เราเข้าใจ แต่ความจริงถ้าเราพูดโดยสังเขป ซึ่งในที่นี้คงไม่ต้องขยายความมากเลย แต่ถ้าผมพูดในที่ที่เป็นนักวิชาการ ข้าราชการระดับสูงต้องพูดมากเรื่องนี้ ถ้าเราพูดไปแล้วเรามองแผ่นดินไทยคงไม่ใช่ผืนแผ่นดินที่เราขีดเส้นแต่อาณาเขตว่าเป็นแผ่นดินไทย ถ้ามองแค่นี้จะเป็นปัญหาเยอะ เหมือนกับภาคใต้ทุกวันนี้ ทำยังกับตีความว่าแยกแผ่นดิน คำก็แยกดินแดน สองคำก็แยกดินแดน ท่านฟังต้องฟังให้ดีๆ จะเห็นอะไรลึกกว่านั้น เพราะฉะนั้นผมคิดว่าถ้าเราดูองค์ประกอบ

ของทุกสิ่งทุกอย่างแผ่นดิน เราจะมองที่ **คนกับธรรมชาติ** เราจะเห็นว่า ทั้งคนทั้งธรรมชาติมันมีความหลากหลายเยอะ คนเราจะเห็นว่า มีชุมชน มีวัฒนธรรม มีชาติพันธุ์ มีภาษา มีขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา แต่ว่า เรากำลังจะบีบให้เขาเป็นเหมือนเรา ทุกวันนี้เราจึงบอกว่าเขาจะต้องคิดอย่างเป็นคนไทยอันนี้เป็นต้น

เมื่อวานผมฟังผู้วิจัยท่านหนึ่งออกมาพูดถึงการทำพจนานุกรมมุสลิม-ไทย เขาก็เล่าประวัติว่าสมัยเด็กๆ พูดภาษาไทยไม่ได้ ไปโรงเรียนก็โดนเพื่อนดูถูก ตอนนี้อายุ 50 กว่าปียังจำเหตุการณ์นั้นได้ และทุกวันนี้ก็ยังคงดูถูกอยู่ อย่างนี้เป็นต้น พอได้ฟังแล้วก็คิดว่าเรายังมีเรื่องที่ต้องศึกษาอีกเยอะ นี่เป็น ความหลากหลายที่เรามองข้ามไป และการมองข้ามหรือปฏิบัติเสื่ก็เป็นที่มาของ ปัญหาทั้งหมด และที่สำคัญนอกจากเรลิมคนที่มีความหลากหลายอย่างนี้แล้ว เรายังลืมนว่าธรรมชาติทรัพยากรมันก็มีความหลากหลายที่มีค่าอย่างยิ่ง เรากลับ มองข้ามไปแล้วก็ปล่อยให้ต่างชาติเข้ามาทะลุทะลวง แล้วเราโดยการศึกษาไม่ รู้ด้วยความฉลาดหรือความเขลา เราก็ไปร่วมมือกับต่างชาติ ยกตัวอย่างเช่น เรื่องมะละกอจีเอ็มโอ พูดตรงๆ เลย ผมนั่งเขียนคำประท้วงต่างๆ พวกเพื่อนๆ ที่ร่วมการประท้วงก็อยู่ในที่นั้นก็หลายคน แต่ก็ยังมีนักวิจัยเกษตรคนหนึ่ง ผมไม่ อย่ชื่อก็แล้วกัน ไปนั่งทำวิจัยที่มหาวิทยาลัยคอลเลจ แรปประหังเขาก็บอกว่า พวกเรานะโง่งเง่าเต่าตุ่น บอกว่าคิดอย่างเรานั้นเขาใช้คำว่า “ตามรถไฟไม่ทัน” ซึ่งเป็นคำฝรั่งนะครับไม่ใช่คำไทย ตามรถไฟไม่ทัน อย่างนี้เป็นต้น

เมื่อเราไม่เห็นภาพของทรัพยากร เพราะฉะนั้นทุกวันนี้เราจึงขู่ขู่ขู่ขู่ ทรัพยากรของเราโดยแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ทางการค้าเล็กน้อย ตอนนี เรากำลังนั่งห่มเทกันเรื่องเอฟทีเอ เป็นต้น เราก็กูกกล่าวหาว่าโง่งเง่าเต่าตุ่น สองวันนี้ผมก็เพิ่งทราบว่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศระดับรองปลัด กระทรวงได้รับรางวัลจากการทำเอฟทีเอ กำลังได้ไปเป็นทูตใหญ่ เห็นไหม ครับ เราไปให้รางวัล แล้วเขาก็เขียนบทความจดหมายถึงบรรณาธิการ

ดูถูกมาก ผมเลยกระซิบบอกพวกเราว่าอ่านให้ดีแล้วฟ็องหมิ่นประมาท
สักทีเถอะ

นี่แหละครับคือปัญหาทั้งหมด นี่ก็คือว่าแผ่นดินไทยคืออะไร ผมว่า
ส่งผลลบและผมเชื่อว่าพวกเราในที่นี้ก็คงเห็นชัดเจน แต่ว่าข้างนอกห้องมัน
ไม่ชัดเจน แม้แต่ในมหาวิทยาลัยนี้ก็ยังไม่ชัดเจน เพราะฉะนั้นที่อาจารย์ระพีพูด
ถึงการศึกษ ผมคิดว่าเวลาที่เราพูดถึงปฏิรูปการเมือง พื้นฐานที่สุดคือการ
ปฏิรูปความคิดของคน ซึ่งก็มาจากการศึกษา เมื่อสักครู่อจารย์ระพีบอกว่า
พวกนักการศึกษาพยายามเข้าไปให้ถึง ผมภาวนาบอกว่าอย่าเข้าไปให้ถึงเลย
เพราะว่ายิ่งเข้าไปมันก็ยิ่งไปใส่พิษร้ายลงในสมองของเด็ก ทุกวันนี้เราเอาการ
ศึกษายื่นเข้าไปในชนบทมาก ลูกหลานคนชนบทออกมาที่ทั้งพ่อทั้งแม่หมด
ทั้งแผ่นดิน แล้วเมื่อเป็นผู้จัดการเป็นอะไรใหญ่โต ก็กลับไป ผมเรียกว่าทรยศ
ต่อแผ่นดินของตัวเองก็แล้วกัน สิ่งเหล่านี้ผมไม่ได้พูดเกินความจริงเลย และ
เวลานี้คือปัญหาที่ร้ายแรงที่สุด และเวลาพูดปัญหาอะไรต่างๆ ความจริงก็อยู่
ภายในสมองของเราแหละ จึงทำให้ปัญหานั้นยากมาก นี่คือประเด็นที่หนึ่ง
นะครับ

ประเด็นที่สอง ซึ่งเป็นคำถามที่ตามมา เราจะฟื้นฟูอะไรกันแน่ ปัญหา
เยอะเหลือเกินครับ มองรอบตัว ทุกอย่าง การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ
ทุกอย่างหมด เรามีระบบการเมืองที่รุ่นๆ ไม่ว่าจะป็นในระบอบอะไรก็ตาม
เวลานี้เราถกเถียงกันมาก ประชาธิปไตย การเลือกตั้งอะไรต่างๆ แต่เราไม่
คิดเลยว่าจริงๆ แล้ว มันเป็นปัญหาที่มันเกี่ยวกับเรื่องคนไม่ติดกับระบอบ
สักเท่าไร ผู้ที่ร่างรัฐธรรมนูญทุกวันนี้พูดกัน ผมคิดว่าเรามองดูเหมือนกับ
การเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่จะต้องเอามาให้ได้ ไม่ว่าจะมา
ด้วยรูปใดก็ตาม เสร็จแล้วก็ไปคิดว่าสภาพจากฝรั่งเศสบ้าง เยอรมันบ้าง
อเมริกาบ้าง ตรงกันข้ามกลับไม่ได้พูดถึงแผ่นดินไทยเลย พวกฝรั่งเศสทำอย่าง
นั้น อเมริกาทำอย่างนี้ เป็นต้น หรือแม้แต่ตอนร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540

ทุกวันนี้นักวิชาการก็ดี ข้าราชการก็ดี ผู้ที่มีการศึกษากล่อมว่า เราต้อง
เกรงใจต่างชาติ ทุกคำทูลวาระจะต้องพูดว่าความมั่นใจของนักลงทุนต่างชาติ
นี่มันอะไกันครับ นี่คือระบบอาณานิคมใช่ไหมครับ
เราเป็นอาณานิคมโดยไม่รู้ตัวเลย

ก็ไปเชิญศาสตราจารย์มาจากฝรั่งเศสเยอะเยาะมานั่งบรรยายให้เราฟัง แต่คนเหล่านี้ไม่พยายามทำความเข้าใจกับสังคมไทย หรือคนไทยแม้แต่น้อย นี่คือปัญหาแม้กระทั่งคิดจะปฏิรูปการเมืองก็ไม่ได้คิดในมุมมองของตัวเอง นี่คือความล้มเหลวของการรัฐประหารในครั้งนี้ เพื่อจะส่งสารออกไปนอกห้องบ้าง นี่คือความล้มเหลวที่กำลังจะมาสู่ คมช. ถ้าปล่อยให้กระบวนการเป็นอย่างนี้ ผมนั่งเฝ้าตามด้วยความรู้สึกเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ไม่ใช่อะไร ผมไม่หวังว่าใครจะพันอำนาจใครจะถูกรัฐประหาร แต่ว่าผมเป็นห่วงตัวผม คือผมว่าอยู่ในสังคมแบบนี้ไม่ไหว มันคับใจพอสมควร นั้นประการที่สอง เราจะฟื้นฟู ผมอยากให้มองสิ่งที่เห็นพื้นฐานที่สุด เพราะสิ่งที่เห็นพื้นฐานมันจะนำมาซึ่งความคิดที่เราจะทำอะไรให้มันปฏิรูป และคิดทำอะไรให้มันถูกต้อง ถูกจังหวะสักทีหนึ่ง

อย่าไปเป็นห่วงเรื่องความเชี่ยวชาญเลย ความเชี่ยวชาญความลึกซึ้งถ้าขาดฐาน
ของความเป็นจริงแล้วก็คือปัญหา

ประเด็นที่สามอะไรเกิดขึ้น วิกฤตที่ผมพูดถึงเมื่อสักครู่นี้คืออะไร จะเห็น
ว่าที่ผมพูดมาทั้งหมดก็พอจะอธิบายได้ว่าช่องว่างระหว่างผู้นำ ผู้ที่มีการศึกษา
กับชาวบ้านทั่วไปที่เราเรียกว่ารากหญ้า แล้วมีคนมาเติมให้มันสยบว่าราก
แก่นั่น เป็นประเด็นที่เรื้อรังและเป็นวิกฤต มันเป็นวิกฤตขึ้นมาซึ่งความหายนะ
หลายๆ อย่าง ความหายนะนั้นเริ่มต้นมาแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ พอเราเริ่ม
พัฒนาเศรษฐกิจเราก็เริ่มแล้ว เอาเป้าหมายทางอุตสาหกรรม แต่ความจริง
เป้าหมายนี่คือเป้าหมายที่อเมริกายัดเยียดให้เรา แต่เราถูกยัดเยียดเพื่อเห็น
แก่อำนาจเราเอง ถูกยัดเยียดจากต่างชาติเพื่อที่จะพัฒนาเพื่อทำร้ายสังคมเรา
เอง ผลก็คือว่าเราจะเห็นความแตกต่างในสังคมเยอะ เราพูดกันมากเรื่องความ
มีความจน การกระจายรายได้ ผมคิดว่าเราคงไม่ต้องพูดถึงแล้ว แต่เรามัก
จะพูดถึงสิ่งเหล่านี้ในเชิงของปัญหาเทคนิค ถ้าบอกว่ามีความยากจน มีการ
กระจายรายได้ที่มันแตกต่างกัน เราก็เติมเงินๆ เป็นต้น แล้วเราก็ไปนั่งฟัง
เสียงธนาคารโลก ว่าความยากจนคืออะไร ความยากจนคือผู้มีรายได้น้อยกว่า
1 ดอลลาร์ต่อวัน ขนาดคำนวณความยากจนของประเทศยังใช้เงินดอลลาร์
เป็นเกณฑ์เลย จะเห็นนะครับ เพราะฉะนั้นนักวิชาการไม่รู้จักเลย ไม่รู้จัก
สังคมไทย ทารู้อะไรว่าความยากจนจริงๆ แล้วชนบทไม่ต้องการเงินเท่าไรหรอก
เราไม่เคยดูคุณภาพชีวิตเลย มาบัดนี้คงเป็นเพราะหมอประเวศ ก็เลยบอกว่า
มาวัดเป็นความสุขกันดีกว่า แต่ว่ามันหายไปแล้ว แล้วคนที่จะวัดผมนั่งฟัง
บรรดาผู้นำสภาพัฒนา ฟังแล้วก็ลุ่มใจอีก แม้กระทั่งคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง
ก็เช่นเดียวกันอย่าพูดดีกว่า อย่างนี้เป็นต้น เสร็จแล้วผมก็ส่งสารคนฟัง ผมเชื่อ
ว่าคนฟังโทรทัศน์ทุกวันนี่ถูกใส่เข้าไปโดยไม่รู้เรื่อง เพียงเพราะว่าคนที่มาพูด
ใส่สื่อออกมาพูดเท่านั้นเอง ตรงนี้เป็นปัญหาที่ใหญ่อยากให้เห็นอง
โอเคเราเลื่อนใส่คนที่มีความรู้มีการศึกษาได้ แต่ว่าในเวลานี้การศึกษาไทยรวม

ทั้งผู้ที่มีการศึกษาจะต้องถูกประเมินแล้ว มีนักเขียนคนหนึ่งนักเขียนอเมริกัน เคยตั้งข้อสังเกต เขาเขียนเรื่องโลกที่สามเขาบอกว่า ปัญหาของสังคมโลกที่สามคือปัญหาช่องว่าง ความลักลั่น ความแปลกแยก ระหว่างกลุ่มคนชั้นหนึ่ง ที่เรียกว่าชนชั้นที่มีการศึกษา อีกอันหนึ่งคือ คนทั่วไป ที่เขาเขียนมา 30 ปีแล้ว นะครับ ซึ่งเป็นความจริง แต่แปลกหนังสือเล่มนี้ไม่เคยมีใครเอามาอ่าน ถ่ายทอดกันเลย ผมพยายามถ่ายทอดในหนังสือแต่มันก็แค่นั้นแหละครับ

นี่ก็คือวิกฤติ เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่าพอเริ่มต้นงานพัฒนาเศรษฐกิจ เรารู้ว่าเป็นของดีของที่ต้องไขว่คว้า แล้วผลต่อสังคมเป็นอย่างไร ก็ความยากจนมีช่องว่าง แต่ที่สำคัญคือว่าความสูญเสียของทรัพยากรธรรมชาติมันมันไปด้วยกันเลย แล้วเราดูสิครับนอกจากความสูญเสียในเชิงของปริมาณแล้ว เราดูคุณภาพสิครับ เราไปดูมาบตาพุด หรือเวลานี้เชียงใหม่ แม่น้ำเจ้าพระยา ตอนนี้อย่างฟอง แต่เรายังคิดแก้ปัญหาเทคนิคใช้ใหม่ พุดเรื่องออกซิเจนเท่านั้นเท่านั้น อะโรยอย่างนี้ ผมฟังแล้วก็กลุ้มใจ

ที่จริงปัญหาที่ผมพูดไม่ได้ลึกซึ่งอะไรเลย แต่ก็อยากจะบ่นต่อจาก อาจารย์จรัส คืออยากจะบ่นให้เป็นรูปธรรม เราจะได้ว่าเรากำลังป่วยโรคอะไรกันแน่จะได้จับทางถูก ผมคิดว่าประเด็นที่ผมพูดพยายามรวบรัด เพื่อจุดประเด็นให้พวกเขาได้คิด ได้ลองถกเถียงกัน ความสูญเสียตรงนี้มันมาถึงขั้นที่เรียกว่ากลุ่มคนที่มีการศึกษากำลังทำตัวเป็นปัญญาชนนายหน้า ทำนอติดปลัดกระทรงงา เดียวเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศแล้ว เคยต่อว่าผมว่าใช้คำรุนแรง ความจริงไม่เคยรู้จักกันแต่ท่านเห็นหน้าผมก็รีบเข้ามาบอกว่าอาจารย์ใช้คำนี้มันแรง ผมถามว่าแรงอย่างไร เขาก็บอกว่าพวกเราไปพูดเรื่องอะไรไม่รู้เรื่อง โดยเฉพาะคุณนิทुरย์ เป็นเอ็นจีโอไม่รู้เรื่องหรอก ผมก็เลยถามว่าแล้วคุณนิทुरย์จะรู้เรื่องได้อย่างไรเมื่อท่านไม่เคยเปิดเผยเลย ท่านไปเจรจาในห้องลับๆ อย่างนี้ใครจะรู้เรื่อง ก็เป็นหน้าที่ของท่านที่จะต้องเปิดเผยให้มันแจ่มแจ้ง อย่าไปทำอะไรลับๆ ล่อๆ อย่างนี้ นี่ก็เป็นประเด็น

เสร็จแล้วเราประท้วงกันแทบตาย เราก็อิงมาได้ข่าวว่าท่านนายกสุรยุทธ์กำลังจะไปญี่ปุ่นไปเป็นพยานลงนามเสียเองด้วย วันนั้นเราเคยไปพบท่าน ท่านบอกว่าขอเวลาสามเดือนในการศึกษา ไม่ถึงสามวันท่านเดินเรื่องแล้วผมผิดหวังมาก นี่คือลางบอกเหตุของความล้มเหลวของการปฏิรูปในครั้งนั้น ทุกอย่างล้มเหลวหมดผมต้องพูดเลยว่าท่านนายกเป็นคนซื่อสัตย์ แต่ว่าท่านตามไม่ทัน ท่านตามไม่ทัน วันนั้นเราไปคุยกันเรื่องเอฟทีเอที่ท่านห้อมล้อมไปด้วยข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ พวกนั้นพอกลับไปก็รู้อะไร ท่าน อะไรจะเกิดขึ้นเห็นไหมครับ หรือแม้กระทั่งพอปฏิวัติเสร็จทูตอเมริกันก็เข้าไปพบบอกว่าท่านทำลายประชาธิปไตยทำลายการเลือกตั้ง ถ้าผมเป็นนายกสุรยุทธ์ผมจะตะเพิดกลับไป แต่ทุกวันนี้ นักวิชาการก็ดี ข้าราชการก็ดี ผู้ที่มีการศึกษากล่อมว่า เราต้องเกรงใจต่างชาติ ทุกคำทุกวาระจะต้องพูดว่าความมั่นใจของนักลงทุนต่างชาติ นี่มันอะไรกันครับ นี่คือระบบอาณานิคมใช่ไหมครับ เราเป็นอาณานิคมโดยไม่รู้ตัวเลย เสร็จแล้วเราก็อัปมด้อยนี่มาเป็นความรักชาติ เอาความรักชาติมาครอบความคิดคนให้ลืมนะว่าในขณะนี้เราได้สูญเสียไปแล้ว สิ่งนี้เป็นเรื่องรุนแรงมากนะครับ นี่คือวิกฤติที่มาถึงขั้นที่เราเริ่มไม่รู้แล้วว่าเราเป็นอะไรในสังคมนี้ คิดเพียงแค่ว่าเราก็คือเพียงหนึ่งในกระแสโลกเท่านั้น ผมเคยพูดบอกว่าตอนนี้ประเทศถูกขนานนามว่าบริษัท โน้น เริ่มตันเมื่อผมเขียนบทความสมัยพลเอกเปรมนะครับ เริ่มตั้งชื่อว่า **บริษัทเมืองไทย (Thailand Inc.)** ตามญี่ปุ่น จากนั้นเราก็คือเห็นประเทศไทยของเราเป็นบริษัทเป็นการค้า เป็นหน่วยหนึ่งของธุรกิจในโลกนี้ แล้วมันก็ขยายตัวมาเรื่อย ตั้งแต่รัฐบาลชวน ชวลิต และอานันท์ ปันยารชุน ด้วย การค้าเสรีก็เริ่มเข้ามาในช่วงนี้ ท่านทั้งหลายต้องดูประวัติศาสตร์ให้ดี ช่วง 30 กว่าปีนี่มันเป็นแบบนี้ เราเริ่มถลำเข้าไปในความคิดความเข้าใจว่า สังคมเรานั้นก็คือหน่วยหนึ่งในระบบธุรกิจในโลกนี้ เพราะฉะนั้นเราต้องเต็มใจรับทุนจากต่างชาติ แล้วก็มารุนแรงที่สุดคือระบอบทักษิณ จะเห็นว่าระบอบทักษิณจะนิยามประเทศไทยว่าเป็นบริษัท เห็นไหม

ครับ นี่คือการระบบซีอีโอ แล้วเป็นซีอีโอในทางธุรกิจไม่พอ ผู้ว่าราชการก็ให้เป็นซีอีโอหมด นี่คือการอะไรครับ ทั้งหมดคือการละเมิดรัฐธรรมนูญปี 2540 ทั้งฉบับ เห็นไหมครับ ทั้งหมดนี้คือวิกฤติ ผู้ร่วมฟังคงเห็นอะไรมากกว่านี้

ที่นี้มาถึงคำถามที่ว่าแล้วเราปฏิรูปอะไรกันแน่ ด้วยเจตน์ที่ผมได้คิดมาอย่างนี้เป็นกระบวนการ ผมจึงลงความเห็น ว่า เจตน์ของการปฏิรูปการเมืองในครั้งนี้ก็คือ **การกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น** ต้องเป็นการปฏิรูปที่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ให้คนที่เคยถูกกระทำมาตลอดให้ลืมหน้าอ้าปากสักทีหนึ่ง พุดง่าย ๆ อันนี้เป็นเจตน์ใหญ่ นะครับ

ในขณะที่เดียวกันเวลาพูดกระจายอำนาจนั้น เราก็คิดสูตรเดียวกับที่เราทำมาหลายปีแล้ว ผมคิดว่า การกระจายอำนาจคงต้องคำนึงถึงคุณค่าความสำคัญของทรัพยากรของเรา ของชุมชน ซึ่งเคยถูกกระทำมาตลอด แต่มาบัดนี้เริ่มลุกขึ้นแล้วหลาย ๆ แห่ง แล้วคนเหล่านี้จะกู้สังคม กู้ทรัพยากรของเรา เอาต้นทุนตรงนี้กลับคืนมา เพราะฉะนั้นผมจึงบอกว่าการกระจายอำนาจในครั้งนี้ต้องเชื่อมโยงผสมผสานระหว่างสิทธิชุมชนและการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้ความสำคัญกับชุมชน ตอนนั้นเราก็เริ่มเชิญทั้งอบต. ทั้งชุมชนมาสัมมนา กับสองถึงสามครั้งแล้ว แล้วก็เห็นโอกาสที่จะเดินต่อไปได้ครับ ผมไม่ใช่เป็นคนที่ทำอะไรโดยมองแต่อุดมคติ แต่อยากเอาตัวคนเข้ามามีบทบาทสำคัญ นี่ก็เป็นประเด็นที่ผมคงไม่พูดรายละเอียดแต่อยากให้เราลองไปคิดดู

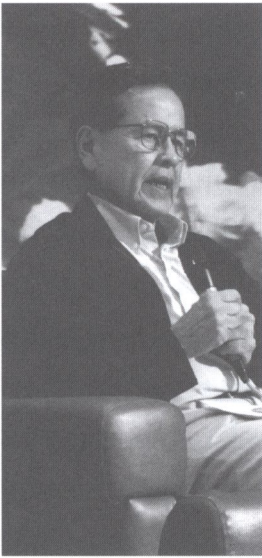
สุดท้ายคือว่าแล้วเราต้องทำอะไร สิ่งนี้ผมคงไม่พูดมาก ผมขอฝากเจตน์นี้ให้พวกเราทุกคน ขอขอบคุณครับ

...ขณะนี้จำเป็นต้องคืนวิถีชีวิตให้ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ประชาธิปไตยชุมชน เศรษฐกิจชุมชน การศึกษาชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน ระบบความยุติธรรมชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ทั้งหมดนี้ เรียกว่าคืนวิถีชีวิตให้ชุมชน...

- ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี -

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

กราบเรียนท่านอาจารย์ระพี ท่านอาจารย์เสนห์ พี่น้องคนไทยเจ้าของแผ่นดิน ผมขอประทานโทษที่มึความรู้น้อยเป็นหมอก็รู้เรื่องหยูกยา แต่โชคดีที่ได้เรียนรู้จากท่านอาจารย์ทั้งสองมาเป็นระยะเวลาาน และหลายเรื่องก็ซึมซับเข้าไปในตัว โดยไม่รู้ตัว ถือเป็นมงคล เป็นโชคดี

เรื่องการฟื้นฟูแผ่นดินเป็นเรื่องมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านตั้งหัวข้อขึ้นมา ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในขณะนี้ ผมเองตั้งคำถามคล้ายท่านอาจารย์เสนห์ คำถามที่หนึ่งว่า แผ่นดินคืออะไร ผมคิดว่าแผ่นดินประกอบด้วย**รูปธรรมสองประการ และนามธรรมสองประการ** รวมเป็นสี่ประการด้วยกัน

รูปธรรม 2 ประการ ประการที่หนึ่งก็คือ **ทรัพยากรธรรมชาติ** ดิน น้ำ ป่า อากาศ และความหลากหลายชีวภาพในแผ่นดินของเรา ประการที่สองคือ **ประชาชน** เจ้าของประเทศที่อยู่บนแผ่นดิน ส่วน**นามธรรม 2 ประการ** ประการที่หนึ่งคือ **วัฒนธรรม** วัฒนธรรมหมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมนั้นๆ ซึ่งครอบคลุมมากรวมทั้งความ

เชื่อร่วมกัน คุณค่าร่วมกัน การทำมาหากินที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและที่สอดคล้องกับภูมิปัญญา ความเชี่ยวชาญจากอดีตต่างๆ นานา ขนบธรรมเนียม ประเพณี การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ศาสนธรรม รวมหมดเรียกว่าวัฒนธรรม และก็มีหลากหลายไปตามท้องถิ่นต่างๆ ที่ท่านอาจารย์เสนอให้พูดถึง ชุมชนท้องถิ่นต่างๆ อยู่ในสิ่งแวดล้อมต่างกันซึ่งมีวัฒนธรรมต่างกัน ถ้าเราเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้งนั้น ไม่มีใครเหนือใคร ทุกชุมชนทุกท้องถิ่นมีเกียรติเสมอกัน แต่ถ้าเอาเงินเป็นตัวตั้ง ทุกจังหวัดทุกชุมชนท้องถิ่นเป็นบริวารของกรุงเทพฯ เพราะเงินมันไม่เท่าเทียมกัน และกรุงเทพฯ เป็นบริวารของโตเกียว ของลอนดอน ของนิวยอร์กนะครับ แต่ถ้าเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้งเราบอกไม่ได้ว่าใครเหนือใคร เพราะความหลากหลายทางวัฒนธรรม การมีประวัติศาสตร์ การมีภูมิปัญญาที่ต่างกัน เพราะฉะนั้นสิ่งนี้คือแผ่นดินคือวัฒนธรรม ประการที่สองของนามธรรมคือ **ความเป็นธรรม** แผ่นดินต้องมีความเป็นธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับธรรมชาติ ถ้าไม่มีความเป็นธรรมแล้ว มันก็อยู่ร่วมกันไม่ได้ มีความสุขด้วยกันไม่ได้ ไม่ยั่งยืนนะครับ เพราะฉะนั้นความสุขและความยั่งยืนก็คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแน่นอน

ทั้งสี่ประการรวมกันเรียกว่า แผ่นดิน คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนเจ้าของแผ่นดิน วัฒนธรรม และความเป็นธรรม ถ้าเรามาดูเรื่องแผ่นดินขณะนี้ ผมเองเป็นหมอมผมดูว่าแผ่นดินเจ็บป่วยขนาดหนัก เข้าไอซียูแล้วขณะนี้ เรียกว่าเป็นความสูญเสียแผ่นดินสูญเสียเอกราชยิ่งกว่าเสียกรุงอีก เราดูเรื่องพระนเรศวร พม่ามาเราเสียกรุง นั่นเราเสียนิดเดียวเพราะพม่ามาตีแล้ว พม่าก็กลับไป ทรัพยากรเราก็ยังอยู่ วัฒนธรรมเราก็ยังอยู่ อะไรเราก็ยังอยู่ทั้งนั้น แต่ว่าขณะนี้เรื่องต่างๆ ที่มันเข้ามากระทบนั้นมันรุนแรงกว่า มันเป็นการเสียเอกราชอย่างที่ท่านอาจารย์ทั้งสองท่านพูดไว้เลย เราสูญเสียความคิด สูญเสียการศึกษา สูญเสียทุกอย่างไป เพราะฉะนั้นแผ่นดินสูญเสียขนาดหนักแล้ว ขณะนี้เจ็บป่วยขนาดหนัก

ถ้าเรามาดูเรื่องทรัพย์สิน การพัฒนาช่วงที่ผ่านมาถ้าโดยสรุป คือการไปเปลี่ยนทรัพย์สินธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ของคนไทยเจ้าของแผ่นดินทุกคน เปลี่ยนไปเป็นเงินของคนส่วนน้อยทั้งคนไทยและคนต่างชาติ นั่นคือภาพของการพัฒนา เพราะฉะนั้นเราก็จะเห็นภาพของการทำลายป่า ทำลายคุณภาพดิน ใช้จ่ายฆ่าแมลง รื้อยเปิดพันประการ ป่าของเรา 45 ปีที่ผ่านมาจากมีป่ากว่า 220 ล้านไร่ของเนื้อที่ทั้งประเทศ 321 ล้านไร่ ขณะนี้เหลือประมาณ 80 ล้านไร่ เพราะเราพัฒนาแบบใหม่ที่เราไปเปลี่ยนทรัพย์สินที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน คือไม่มีเงินชาวบ้านก็อยู่ได้แค่อยู่กับธรรมชาติ ทรัพย์สินธรรมชาติป่าอย่างที่เราพูดกันเป็นซูเปอร์มาร์เกต แต่เราไปเปลี่ยนสิ่งเหล่านี้มาเป็นเงินของคนส่วนน้อย ฉะนั้นคนส่วนน้อยร่ำรวยขึ้น มีเงินเป็นพันล้านเป็นหมื่นล้านเป็นแสนล้านซึ่งแต่ก่อนไม่มี แต่คนข้างล่างจนลงนะครับ และคนต่างชาติด้วยก็มาเอาประโยชน์ตรงนี้แล้วก็ทิ้งพิษทิ้งภัยต่างๆ ให้เรา เราเห็นใหม่ที่ว่า มีหมอกลงบ้าง ฝนตายบ้าง หรือที่มามากๆ พายุ ผมเพิ่งเจอหมอกจากระยอง เขาบอกต้องย้ายโรงพยาบาลหนีเลย เพราะสารเคมี 20 กว่าชนิดอยู่ในอากาศที่กระทำให้เกิดมะเร็ง นี่เราเอาไปใส่เขาที่เรียกว่าอิสเทิร์นซีบอร์ด เอาโรงงานเป็นพันๆ โรงเข้าไปยัดใส่ คนระยองเขาเคยมีชีวิตที่พอเพียงปัจจุบันเหมือนตกนรกแล้วจากการพัฒนาอันนี้

เพราะฉะนั้นประชาชนเจ้าของแผ่นดินขณะนี้เป็นที่เป็นที่ เป็นสิน ลำบาก เครียด 80 เปอร์เซ็นต์ของเกษตรกรเป็นที่ แล้วไม่มีทางใช้พื้นที่เรียกว่า **หนี้** **อมตะ** เพราะวิถีที่เอาไปใส่ชีวิตเรื่องการเข้ามาหากินทำให้เขาขาดทุน และไม่มีทางหลุด บ้านช่องแตกแยกต้องอพยพไปใช้แรงงานที่อื่น ไปได้วัน ไปตะวันออกกลาง ครอบครัแตกหมดนะครับ กระทั่งที่สำคัญเรียกว่าชุมชนแตกสลาย

ตัววัฒนธรรมเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมเป็นกรอบของการมีชีวิตร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดดุลยภาพระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอยู่

มาเป็นพันๆ ปีมีความยั่งยืน เขามีดุลยภาพในกรอบนี้ แต่ว่าตัววิถีชีวิต
วัฒนธรรมถูกแรงกระแทกจากข้างนอกวัฒนธรรม 3 แรงด้วยกัน คือ หนึ่ง
อำนาจรัฐ มาจากนอกวัฒนธรรมนอกวิถีชีวิต สอง **อำนาจเงิน** ทุนเยอะ
เยอะเลยเป็นหมื่นล้านที่เข้ามา คราวหนึ่งเมื่อสามสี่ปี ท่านอาจารย์ระพีกับ
คนไทยร่วมกันทำเรื่องกล้วยไม้มาเป็นหลายสิบปี จนมีคนไทยสามารถเชื่อมโยง
กันมีเครือข่าย แต่อยู่ดีๆ ก็บอกว่าจะมีเงินจากใต้หัวสามหมื่นล้านจะมา
ซื้อทั้งหมดไปผลิตกล้วยไม้เลย นี่คือการเอาทุนมาเด็ดยอดสิ่งที่คนไทย
สร้างกันได้ ทุนมันมาเด็ดยอดได้ด้วยเรื่องต่างๆ สารพัด เช่น ขณะนี้เรื่อง
การแพทย์บอกทำเป็นศูนย์กลางสุขภาพ (Medical Hub) คนต่างชาติมา
กันเยอะเลย คนจนขาดแพทย์ขาดพยาบาลเพราะโรงพยาบาลเอกชนดึงมาหมด
จ่ายเงินเดือนแพงๆ เคยอยู่ในราชการได้เงินเดือน 4-5 หมื่นก็จ่าย 4-5 แสน
หรือเป็นล้านต่อเดือนต่างๆ คนยากคนจนก็ลำบากขณะนี้นะครับ นี่คือการเงิน
ที่มันเข้ามา แรงกระแทกอันที่สาม ที่กระแทกเข้ามาเกิดวัฒนธรรมแตก คือ
อำนาจของการศึกษา ที่คิดขึ้นนอกวัฒนธรรม ลองจินตนาการที่ท่านอาจารย์
ระพีพูด ท่านอาจารย์เสน่ห์พูด การศึกษาที่อยู่นอกวัฒนธรรมมันกระแทก
วัฒนธรรมแตก และมีคนเตือนนะว่าเรามีการศึกษาแบบนี้มาเรื่อยๆ ทำให้
แผ่นดินไทยอ่อนแอ มีคนเตือนนะเมื่อการศึกษาออกมาได้แปดปีในสมัย
รัชกาลที่ 5 ว่าการศึกษาแบบนี้จะทำให้คนไทยขาดจากรากเหง้าของตัว รากเหง้า
ก็คือวัฒนธรรม คนที่เตือนก็คือ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ
วโรรส มีบันทึกไว้ในสมณะสาร รู้สึกมีเอกสารเกี่ยวกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
8 เล่มด้วยกัน และเล่มหนึ่งว่าด้วยการศึกษาในเล่มพูดประเด็นนี้ไว้

เรื่องความเป็นธรรม สิ่งนี้ก็ไม่ต้องพูดถึง เมื่อช่องว่างมันห่างกัน
ขนาดนี้ ระหว่างคนรวยมีเงินเป็นพันล้านเป็นหมื่นล้านเป็นแสนล้าน กับอีก
คนหนึ่งติดลบไม่มีอะไรเลย 80 เปอร์เซ็นต์ของเกษตรกรเป็นหนี้ เรียกว่า
ติดลบ ช่องว่างระหว่างติดลบกับพันล้านหมื่นล้านแสนล้านนั้นมันห่างกันมาก

เหลือเกิน และมันทำให้เกิดอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน คนมีเงินนั่งเครื่องบินไปเห็นที่ดินตรงไหนสวย เขาไม่ต้องทำอะไรมาก เขาพยักหน้าบอกลูกน้องเขาเท่านั้น ลูกน้องก็ไปจัดการเอามาเป็นพันเป็นหมื่นไร่ได้ ขณะที่คนจนถูกขับไล่ออกจากที่ดินทั้งในชนบททั้งในเมือง ความไม่เป็นธรรมกันเกิดขึ้นและความไม่เป็นธรรมในสังคมเป็นเรื่องใหญ่มาก ถ้ามีความเป็นธรรมคนมีความสุข ถึงจนก็ยังมีความสุขนะครับ ขณะนี้ความไม่เป็นธรรมเต็มแผ่นดินหมด แล้วถ้าเราจะอ้างถึงพระปฐมบรมราชโองการ ที่ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** แผ่นดินต้องมีธรรมครอง มิฉะนั้นประโยชน์สุขเกิดขึ้นไม่ได้ และขณะนี้ความไม่เป็นธรรมเต็มแผ่นดินไปหมด

โดยสรุปการเมืองการปกครองที่เราขณะนี้ ไม่สามารถรักษาทรัพยากรของแผ่นดินได้ ไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้ ไม่ว่าจะเอาทฤษฎีการเมืองเศรษฐกิจหรืออะไรมาว่ากันก็แล้วแต่ แต่เราไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ช่องว่างยิ่งห่างมากขึ้นระหว่างคนจนคนรวย และนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ทางจิตใจ ทางสังคม ทางสิ่งแวดล้อม ทางการเมืองต่างๆ ที่ท่านอาจารย์เสน่ห์พูดไปเมื่อสักครู่นี้

มาประเด็นเรื่องการฟื้นฟูแผ่นดินที่เราอยากเห็น ตรงนี้ต้องเข้าใจว่าเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง โครงสร้างระหว่างอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน เราจะพูดธรรมะเท่าไรๆ ก็ไม่ได้แปลว่าไม่ดีนะครับ แต่ว่าแก้ไม่ได้ ผมยืนยันว่าแก้ไม่ได้ พระสองแสนห้าหมื่นรูปให้ศีลทุกวัน วันหนึ่งคงหลายหมื่นเที่ยว ท่านนายกสุรยุทธ์ก็มาเป็นพิธีเซนเตอร์พูดธรรมะอะไรอยู่เรื่อย พระเจ้าอยู่หัวก็พูดธรรมะ สอนเรื่องดีๆ เยอะนะครับ เหล่านี้ไม่ได้แปลว่าไม่ควรพูด เหล่านี้ดีแต่ยังไม่แก้ปัญหาไม่ได้ **ถ้าไม่ทำเชิงโครงสร้าง** ที่อาจารย์เสน่ห์พูดเมื่อสักครู่นี้ เพราะฉะนั้นจุดสำคัญต้องเข้าใจเรื่องโครงสร้าง และการจะแก้ปัญหาแผ่นดินฟื้นฟู

แผ่นดินนั้น ทำให้ไม่ได้จากข้างบนและจากข้างนอก (ย่า) เพราะธรรมชาติของข้างบนและข้างนอกคือการเอาเปรียบ แก้มไม่ได้ จะบอกว่าทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้จะแก้ความยากจน ไม่ได้ทั้งสิ้นครับ

เพราะฉะนั้นประเด็นตรงนี้คือต้องคืนวิถีชีวิตให้ชุมชน เพราะชุมชนเขาพิสูจน์ตัวเองมานานเป็นพันๆ ปีว่าเขาจัดการกันได้ เขามีภูมิปัญญา เขาจัดการให้มันสมดุลได้ เขาจัดการการใช้ทรัพยากรอย่างไรจะเป็นธรรม ระหว่างคนต้นน้ำ คนกลางน้ำ คนปลายน้ำ เขาก็ต้องอยู่ร่วมกันเขาพิสูจน์มาแล้ว และตอนนี้เราพิสูจน์มาพอแล้วว่าอำนาจรัฐไม่สามารถรักษาทรัพยากรไว้ได้ ไม่สามารถรักษาความเป็นธรรมในแผ่นดินได้ จนยามนี้วิกฤติมาจนเข้าไอซียูแล้ว ขณะนี้จำเป็นต้องคืนวิถีชีวิตให้ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ประชาธิปไตยชุมชน เศรษฐกิจชุมชน การศึกษาชุมชน การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน ระบบความยุติธรรมชุมชน ระบบสุขภาพชุมชน ทั้งหมดนี้ เรียกว่าคืนวิถีชีวิตให้ชุมชน เขาดูแลรักษาได้ทุกอย่าง ตัวระบบสุขภาพชุมชนผมเริ่มจับคู่เป็นเรื่องใหญ่มาก และถ้าเราทำตรงนี้ให้ดี ขณะนี้เราพึ่งโรงพยาบาลใหญ่ โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาฯ และใช้เงินประมาณหนึ่งแสนห้าหมื่นล้าน เรื่องสุขภาพเพิ่มขึ้น 10 เปอร์เซ็นต์ต่อปี เรายังไม่สามารถรักษาสุขภาพได้ นอกจากเราจะคิดเรื่องระบบสุขภาพชุมชน

ระบบเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ผมต่อให้คนได้รางวัลโนเบลไพรซ์ด้านเศรษฐกิจ มีทฤษฎีเศรษฐกิจมากมาย ผมไม่เชื่อ รวมทั้งของอมาตยา เซน (AMARTYA SEN) ที่ได้โนเบลไพรซ์ด้วย เพราะยังเห็นแก่อตลาดเป็นตัวตั้ง **ผมคิดว่าเอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งไม่ได้ทั้งสิ้น ต้องเอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้ง** ผมเคยฟังอมาตยา เซนพูด ท่านก็พูดเรื่องคนจนอะไรหลายอย่าง ดูลักษณะเป็นคนดี แต่ท่านเอาตลาดเป็นตัวตั้ง

การคืนวิถีชีวิตให้ชุมชน ผมก็เอามาเชื่อมโยงกับรัฐธรรมนูญที่กำลังจัดทำอยู่ขณะนี้ จริงๆ แล้วตรงนี้เป็นเรื่องง่ายนิดเดียว แต่ว่าทำไมเราหลง

สร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน และฐาน
ของสังคมคือชุมชน

กันไปได้ เพราะอุปมาอุปมัยเราเห็นรอบๆ ตัวเยอะไปหมดเลย ก็การสร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ถ้าสร้างพระเจดีย์จากยอดมันก็จะพังลงๆ ทุกทีนะครับ นี่ก็ถ่ายนิดเดียว สร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐานถ้าฐานแข็งแรงแล้วองค์พระเจดีย์ก็สามารถสูงใหญ่มียอดพระเจดีย์สูงๆ ไปได้ แต่ถ้าเราสร้างจากยอดแล้วมันก็จะพังลงเพราะมันไม่มีฐาน แต่แล้วเราก็ทำจากยอดทั้งนั้นเลย การเมืองประชาธิปไตย เราก็พูดประชาธิปไตยเลือกตั้งอยู่ข้างบน เราไม่พูดถึงประชาธิปไตยของชุมชนของท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตย เศรษฐกิจเราก็ไปดูเศรษฐกิจข้างบน การลงทุนจากต่างชาติ การพึ่งต่างชาติ การต้องเอาใจต่างชาติหมด แล้วมันจะอยู่ได้อย่างไร นอกจากว่าเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานเช่นฐานของพระเจดีย์ ให้ข้างบนอยู่บนฐานข้างล่าง เราไม่ทราบว่ถ้าคนทั้ง 7,000 กว่าตำบลหายจน ซึ่งมันก็ไม่ยาก ถ้าเราคืนวิถีชีวิตให้ชุมชนเขาหายจนแน่นอนถาวรเด็ดขาด เขาก็จะมีอำนาจซื้อเศรษฐกิจข้างบนก็จะอยู่บนฐานที่มั่นคงของข้างล่าง ข้างบนเกือบไม่ต้องทำอะไรเลย ขอให้เชื่อมประสานกับข้างล่างแล้วตัวเองก็จะสบายด้วย มันคงไม่ต้องไปแก่งตามเงินทุนจากต่างประเทศ เต็มแก่งอย่างโน้นอย่างนี้ ไปฆ่าตัวตายฆ่าลูกตายต่างๆ เป็นสิ่งที่มันผันผวนแบบนั้น

ตรงนี้มีน้ำหนักทีเดียว สร้างพระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน และฐานของสังคม คือชุมชน คราวนี้รัฐธรรมนูญต้องจับตรงนี้ได้ ถ้าจับตรงนี้ได้ ผมเชื่อว่า จะเกิดความล่มสลายทางอารยธรรมขึ้นในดินแดนแห่งนี้ ความล่มสลายทางอารยธรรมหมายถึงปัญญา ความรู้ ความดี ความงาม ที่สร้างกันมาจะพังทลายหมด จะเข้าไปสู่การนองเลือดรุนแรงในแผ่นดินไทยด้วยกันไม่รู้เรื่อง ต่อไปในเวลาไม่ช้านี้ เพราะฉะนั้นถ้าคราวนี้ไม่ทำตรงนี้ แล้วบ้านเมืองหลุดเข้าไปสู่ความนองเลือดรุนแรงล่มสลายทางอารยธรรม จะต้องโทษสภานิติบัญญัติ ที่คุณมีชัยเป็นประธาน จะต้องโทษสภาร่างรัฐธรรมนูญคราวนี้ จะต้องโทษคณช. จะต้องโทษคุณสุรยุทธ์ นายกรัฐมนตรี ขอให้คนไทยช่วยจารึกตรงนี้ไว้ ว่าคราวนี้ถ้าไม่ทำเรื่องรัฐธรรมนูญเพื่อฟื้นฟูบูรณะแผ่นดินไทย ถ้าจะเรียกรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เรียกว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับฟื้นฟูบูรณะแผ่นดินไทย ท่านทั้งหลายที่ผมกล่าวถึงต้องรับผิดชอบกับประวัติศาสตร์

ที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถ้าจะบัญญัติควบบัญญัติเรื่องอะไร ผมคิดว่าควรมีหมวดหนึ่ง เป็นหมวดใหญ่ๆ เลย คือคราวที่แล้วมีการพูดถึงเหมือนกันว่าเป็นการเมืองของพลเมือง แต่ว่าพูดได้แค่นิดหน่อย เรื่องสิทธิชุมชนก็มาจ่อไว้ได้นิดหนึ่ง ท่านอาจารย์เสนอที่พูดมานานมากเป็น 10 ปีแล้ว แต่ผมว่าคราวนี้ใส่เป็นหมวดใหญ่เลยว่า **ประชาธิปไตยชุมชน** ถ้าเราไปดูชุมชนนั้น ชุมชนมีขนาดเล็ก 500 คน หรือ 1,000 คน เป็นประชาธิปไตยโดยตรงเลย จะทำอะไรจะมีความคิดเห็นคนมีส่วนร่วมโดยตรงเลย ไม่ใช่เป็นประชาธิปไตยตัวแทน แล้วไม่เอาด้วยการเลือกตั้ง ขณะนี้การเลือกตั้งทุกๆ ชนิด มีการใช้เงินและก็นำไปสู่การทุจริตอื่นๆ ตามมาเป็นแถวเลย แต่ถ้าเป็นประชาธิปไตยชุมชนจะเป็นประชาธิปไตยโดยตรงเลย ลองไปดูให้ดีแล้วไปดูมาแต่โบราณ เราพูดถึงประชาธิปไตยที่ไรเราก็มักพูดถึงอังกฤษทุกที่ ผมอ่านของ เนลสัน แมนเดลล่าเล่าเรื่องชีวิตชุมชนในแอฟริกา แล้วท่านเล่าว่าที่นั่นเป็นประชาธิปไตย เพราะว่าไม่ใช่หัวหน้าเผ่าจะทำอะไรก็เผด็จการไปเลย มีการปรึกษาชาวบ้านเรื่องต่างๆ

อยากให้นักวิชาการ นักประชาธิปไตย นักอะไรต่างๆ มาดูกันให้ดีๆ ว่าที่เรียกว่าประชาธิปไตยชุมชนมันมีมาก่อนแล้ว แล้วเป็นประชาธิปไตยที่ไม่ต้องอาศัยการเลือกตั้ง ผู้นำชุมชนเป็นผู้นำตามธรรมชาติเกิดขึ้นจากกระบวนการทำงานร่วมกัน และปรากฏตัวขึ้นเรียกว่าผุดบังเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและจะมีคุณสมบัติคุณลักษณะห้าประการด้วยกันที่เกิดขึ้น

หนึ่ง เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม ถ้าคนเห็นแก่ตัวเขาไม่เอาหรอก เขารู้ เพราะทำงานด้วยกัน แต่ถ้าอาศัยการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้งนี้ไม่แน่ว่าจะเป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม **สอง** เป็นคนฉลาด มีสติปัญญา เข้าใจเรื่องราวต่างๆ คนโง่ขอประทานโทษ เขาก็ไม่เอา แต่เลือกตั้งไม่แน่ว่าได้คนโง่มาคนอะไรร้อยแปด **สาม** เป็นคนสุจริต คนซื่อโกงหรืออะไรเขารู้ครบในชุมชนเขาจะรู้กัน เขาไม่เอาครับ **สี่** เป็นคนสื่อสารเก่งกับผู้คนพูดคุยรู้เรื่องภาษา ทางพุทธเขาเรียกว่าเป็นผู้มีมี “อนุศาสนีย์ปฏิบัติหริย์” ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสสรรเสริญไว้มากกว่าพวกที่มีอิทธิปฏิบัติหริย์ พวกที่มีอนุศาสนีย์ปฏิบัติหริย์ ก็คือ พวกที่มีศิลปะในการพูดจากับผู้คนรู้เรื่องและประการที่**ห้า** คือ เป็นที่ยอมรับของคนทั้งปวง

เราไปดูกันครับมีผู้นำชุมชนเหล่านี้อยู่ในชุมชนไม่อาศัยการเลือกตั้งไม่ต้องใช้เงินเลย และก็มีคุณสมบัติทั้งห้าประการ ซึ่งหาไม่ได้จากคนที่มาจากการเลือกตั้งและโดยการแต่งตั้ง ก็มักจะเลือกผิดมักจะแต่งตั้งผิดแต่ผู้นำชุมชนจะเป็นอย่างนี้เลย แล้วมีเยอะมากท่านทั้งหลายลองคิดดูครับว่าเรามี 70,000 กว่าหมู่บ้าน ถ้าเรานับหมู่บ้านหนึ่ง 5 คน 10 คน เท่าไหร่แล้ว 700,000 คน ผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพและเป็นประชาธิปไตยโดยตรงเลยฐานใหญ่มาเลยตรงนี้ เพราะฉะนั้นผมเสนอว่ารัฐธรรมนูญควรจะมีหมวดหนึ่งเลยว่าด้วยประชาธิปไตยชุมชน อย่างอื่นจะมีอะไรก็ได้แต่ควรมีหมวดนี้

ซึ่งในหมวดนี้ควรบัญญัติอะไรบ้าง ที่สำคัญคือ ตัวความเข้าใจว่านี่คือประชาธิปไตยที่แท้จริงประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ แล้วแก้ปัญหาทุกชนิดหมด

โดยน่าจะบัญญัติ**ประการที่หนึ่ง สิทธิชุมชน** ชุมชนต้องมีสิทธิซึ่งเค้าเคยมีมาแต่เดิมแต่รัฐไปยึดเขามา สิทธิในการทำมาหากิน สิทธิในการกำหนดการพัฒนาของเขาเอง เช่นที่เราเห็น ชุมชนสามารถทำแผนแม่บทชุมชน โดยเขาทำเองและขับเคลื่อนได้ ถ้าแผนทำโดยสภาพัฒน์ ชุมชนขับเคลื่อนไม่ได้ เขาไม่เข้าใจมัน ชุมชนทำแผนเองซึ่งจะเป็นแผนบูรณาการ เพราะเขาขับเคลื่อนมันได้เขาทำวิจัยได้ เราเห็นเยอะครับตอนนี้ มีเป็นร้อยๆ ชุมชน เราทำงานวิจัย เอาผลวิจัยมาทำแผนแม่บทชุมชน แล้วให้เขาขับเคลื่อนไป เขาหายจน เขารักษาสิ่งแวดล้อมได้ เขารักษาสุขภาพได้อะไรต่างๆ

ในสิทธิชุมชน ชุมชนต้องมีสิทธิในการดูแลและใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน ดูแลการใช้ที่ดิน ป่า น้ำต่างๆ สิ่งนี้จะทำให้เรารักษาแผ่นดินได้ ผมเรียนแล้วว่ารัฐไม่สามารถดูแลรักษาแผ่นดินได้แล้ว ถ้าปล่อยเป็นเรื่องของรัฐแผ่นดินเราหมด ชุมชนเป็นผู้ดูแลรักษาและใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

เรื่องการสื่อสารชุมชน ชุมชนต้องมีสิทธิตรงนี้ จะทำหนังสือพิมพ์ จะมีวิทยุชุมชน หรือโทรทัศน์ชุมชนด้วย เป็นเครื่องมือของชุมชนในการสื่อสารระหว่างกันเองหรือกับโลกภายนอกก็แล้วแต่ ดูแลรักษาความปลอดภัยของตัวเอง ดูแลเรื่องความยุติธรรมชุมชน เรื่องการศึกษาชุมชนต้องสามารถกำหนดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนต่างๆ เหล่านี้จะแก้ความยากจนได้อย่างเด็ดขาดและถาวร โครงการแก้ความยากจนของรัฐบาลทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลทักษิณ รัฐบาลสุรยุทธ์ รัฐบาลอะไรผมไม่เชื่อทั้งสิ้น ในรัฐบาลที่แล้ว ที่จริงผมได้คุยกับคุณชวลิตกับคุณชิตชัยที่ทำเรื่องยาเสพติด ผมคุยว่าเรื่องยาเสพติดนี้มันมาจากปัญหาเรื่องความยากจนนะ ถ้าปัญหาความยากจนแก้ไม่ได้ ปัญหายาเสพติดก็แก้ไม่ได้ ทั้งสองท่านก็ไปเสนอคุณทักษิณว่าต้องชูธงเรื่องต่อสู้ความยากจน ผมก็ไปร่วมประชุมกับเขาสักพัก แล้วผมก็แผ่นหนี ผมว่าแก้ไม่ได้ ผมไปดูหน่วยงานต่างๆ ตั้งงบประมาณแก้ความยากจนรวมแล้ว 87,000 ล้านบาท แล้วผมถามสภาพัฒน์ว่า คุณสามารถไป

ประสานงานให้เขามาแก้ความยากจนจริงๆ ได้ไหม เขาบอกไม่ได้ ตกลงเงิน 87,000 ล้านบาทนี้ไม่สามารถแก้ความยากจนให้ประชาชนได้ แก้ได้เฉพาะความยากจนของข้าราชการ แต่แก้ความยากจนของประชาชนไม่ได้ เพราะฉะนั้นอย่าไปเชื่อขอประทานโทษผมพูดไม่ค่อยเพราะ อย่าไปเชื่อโครงการแก้ความยากจนทั้งหลาย

สิทธิชุมชนนั้น ถึงคุณทักษิณก็ด้วย คุณทักษิณเอาเงินไปแจกก็แก้ไม่ได้ ผมถือว่าไม่เคารพศักดิ์ศรี คุณค่าความเป็นคนของชาวบ้าน เราต้องเคารพศักดิ์ศรี คุณค่าความเป็นคนของเขาและไม่ทำการหลอกลวง ทำให้เขาเข้าใจผิด ทำให้เขาเป็นหนี้มากขึ้น และตรงนี่คือการคืนสิทธิชุมชนไปถือเป็นการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของพี่น้องทุกคน และถ้ามีสิทธิชุมชนตรงนี้จะแก้ความยากจนได้ชะงัดหมดทุกคนเรียบริ้ยถาวรด้วย

เพราะฉะนั้นในรัฐธรรมนูญหมวดนี้ที่ว่าด้วยประชาธิปไตยชุมชน ประการที่หนึ่ง บัญญัติสิทธิชุมชน และ**ประการที่สอง บัญญัติให้มีสภาผู้นำชุมชน** สภาผู้นำชุมชนควรมีสามระดับ ระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับชาติ ซึ่งมาจากผู้นำธรรมชาติ ที่เราเห็นต้นแบบคือ นำประยงค์ รณรงค์ ที่ตำบลไม้เรียง เป็นต้น ตำบลไม้เรียงมี 10 หมู่บ้าน ก็มีสภาผู้นำชุมชนประกอบด้วยผู้นำจากหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 คน มาร่วมตัวกันเป็น 50 คน ระดับตำบลที่ตำบลไม้เรียง แล้วเขาทำแผนแม่บทชุมชนขับเคลื่อนตอนนี ที่นี้ควรจะมีสภาผู้นำชุมชนระดับตำบล ระดับจังหวัด และระดับชาติแล้วโดยไม่ต้องอาศัยการเลือกตั้ง เป็นผู้นำตามธรรมชาติของชุมชน เพราะฉะนั้นจะไม่มีปัญหาการคดโกง การซื้อเสียงอะไรต่างๆ ซึ่งสภาผู้นำชุมชนจะเป็นที่พูดกันเรื่องนโยบาย นโยบายอะไรที่มันกระทบชุมชนในทางลบ นโยบายที่มันจะส่งเสริมชุมชนทางบวกก็จะได้มาปรึกษากัน ตรงนี้จะช่วยให้เกิดพลังประชาธิปไตย มีเทพารเลยเพราะมาจากฐานที่มีคุณภาพ เป็นประชาธิปไตยจริงๆ เลยและ

ฐานใหญ่มาก ถ้าพูดไป 70,000 กว่าหมู่บ้าน จริงๆ ผู้นำชุมชนมีเยอะทั้งชายและหญิงในชุมชนตรงนั้นก็มีเป็นล้านคนเลยฐานใหญ่มาก ฐานประชาธิปไตยขณะที่นักการเมืองอาชีพนั้น ท่านผู้มีเกียรติครับ มีประมาณ 3,000 คนแค่นั้นแหละ ให้ไปเลือกตั้งอย่างโน้นอย่างนี้เข้ามาเท่านั้นเอง แต่ว่ามีปัญหาเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต มีปัญหาเรื่องการอุทิศตัว มีปัญหาเรื่องความรู้ มีปัญหาต่างๆ สารพัด แล้ววนเวียนอยู่กับคน 3,000 กว่าคน **พี่น้องครับบ้านเมืองเป็นของเราทั้งหมด เราจะปล่อยให้เพียงคน 3,000 กว่าคนเท่านั้นหรือมาถืออำนาจแล้วทำปู้ยี้ปู้ยากับแผ่นดิน คนในชุมชนเป็นล้านคนและมีคุณภาพดีกว่าจะต้องเป็นฐานของประชาธิปไตยที่แท้จริงนะครับ**

ประการที่สาม การสื่อสารเพื่อชุมชน ควรจะมีบัญญัติอย่างนี้ครับ 3 ประการด้วยกัน **หนึ่ง** บัญญัติว่าสื่อสารของรัฐที่มี วิทย์ โทททัศน์ ต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งจะเท่าไรก็พูดไปในการสื่อสารเพื่อชุมชน ไม่ใช่คุณใช้เวลามาปลุกกระตมเรื่องบริโภคนิยมกันหมดอย่างทุกวันนี้ เอาเรื่องไปเรื่องเปลือยเรื่องร้อยแปดต่างๆ มาออกกันแบบนี้ ตั้งมีบัญญัติว่าคุณต้องสื่อสาร ผมเองด้วยความเจ็บช้ำรัฐบาลที่แล้ว ผมเชิญชิตชัยมา ชิตชัยเป็นรองนายกฯ และเชิญกรมประชาสัมพันธ์มา มาคุยว่าเรื่องชุมชนมันมีเรื่องดีๆ มากมาย จะเป็นไปได้ไหมว่าโปรแกรมโทรทัศน์สักอาทิตย์ละครั้ง หนึ่งชั่วโมงเอาเรื่องชุมชนมาออก กรมประชาสัมพันธ์บอกต้องไปเจรจากันทางธุรกิจ ซึ่งเราก็ไม่ได้มีเงินไปจ่ายให้เขา รองนายกก็นั่งอยู่ด้วยนะครับก็ยังทำอะไรไม่ได้ เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ต้องบัญญัติไว้ว่าสื่อสารของรัฐนั้น คุณไม่ได้ไปทำเพื่อธุรกิจอะไรเท่านั้นต้องมาทำเพื่อชุมชน **สอง** ต้องตั้งองค์กรสื่อสารสาธารณะที่เป็นองค์กรอิสระ ปลอดจากอำนาจรัฐและอำนาจเงิน มีโทรทัศน์สักช่องหนึ่ง มีวิทยุสักสถานีหนึ่ง แล้วสามารถแพร่ภาพกระจายเสียงได้ 24 ชั่วโมงเลย เอาเรื่องดีๆ เอาเรื่องชุมชน เอาเรื่องอะไรมาออก ความดีงาม ความคิตรีเริ่ม ความรู้

อะไรอีกเยอะ และก็ออกในลักษณะให้มันหน้าตู่หน้าพังและมีประโยชน์ 24 ชั่วโมงแล้วโดยไม่ต้องมีโฆษณาสินค้า สิ่งนี้เป็นเครื่องมือของประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือของชุมชน สาม มีวิทยุชุมชนสักประมาณ 800 สถานีเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย หนึ่งอำเภอต่อหนึ่งสถานี เรามี 700 กว่าอำเภอ เกือบ 800 เชื่อมโยงกันได้หมด แล้วชาวบ้านเองเป็นผู้สื่อสาร จะใช้มือถือโทรเข้าไปเป็นผู้สื่อสาร วันหนึ่งจะมีชาวบ้านสื่อสารเป็นแสนเรื่องครับ เป็นเรื่องการทำมาหากินบ้าง เป็นเรื่องร้องเรียน ข้าราชการทุจริตข่มเหงประชาชนบ้างอะไรบ้างก็แล้วแต่ แล้วก็มีการสังเคราะห์ว่า ที่ประชาชนสื่อสารเข้ามาเป็นแสนเรื่องต่อวัน เป็นเรื่องอะไรบ้าง แล้วบางเรื่องเป็นประโยชน์ก็เอาไปออกซ้ำ เอาไปออกที่อื่น ถ้าเราทำอย่างนี้ได้มันเป็นการปฏิบัติประชาธิปไตยเลย ชาวบ้านจะเข้ามาควบคุมข้าราชการต่างๆ ที่เกร เปิดพื้นที่ทางสังคม เปิดพื้นที่ทางปัญญาให้ชุมชนอย่างกว้างขวาง มีสถานีวิทยุชุมชนประมาณ 800 สถานีเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายครอบคลุมหมดทุกตารางนิ้วของแผ่นดิน

ประการที่สี่ การศึกษาและการวิจัย ที่ทอดทิ้งชุมชนไปหมดเลย ก็จะมีบัญญัติตรงนี้ว่าการศึกษาและการวิจัยนั้นต้องสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน มหาวิทยาลัยเรามีเยอะเลยแต่ไปทางอื่นหมด เกือบไม่มีเลยว่ามีมหาวิทยาลัยจะไปวิจัยเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน เกือบไม่มีเลยนะครับ ตอนคุณทักษิณเป็นนายกฯ ผมคุยกับท่านเป็นส่วนตัวว่าท่านนายกฯ น่าจะจัดงบประมาณเพิ่มให้ สกว. สัก 1,000 ล้านบาทต่อปี และให้ สกว. ไปสนับสนุนมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยให้วิจัยลงไปในพื้นที่ ไปทำผมใช้คำว่า Human Mapping ไปศึกษาคนทุกคนในพื้นที่เลยว่าเขาทำอะไร เก่งบ้าง ป้าคนนี่ทำอะไร เก่ง ยายคนนี่ทำอะไร เก่ง น้ำคนนี่ทำอะไร เก่ง ถือว่าทุกคนเป็นคนเก่งหมด เราจะฟื้นฟูแผ่นดินขึ้นมาตรงนี้ เพราะฉะนั้นข้อบัญญัติว่า การศึกษาการวิจัยต้องสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อห้าก็อย่าไปไว้ใจข้อสี่ว่าบัญญัติแล้วเขาจะทำ อันนี้ต้องเอาโดยตรง
ประการที่ห้า ตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อชุมชน แต่เป็นสถาบันวิจัยที่
ไม่ได้อยู่ในระบบราชการ เป็นอิสระมีกองทุนสนับสนุนที่ตรงนี้ และต้อง
บัญญัติที่มาของกองทุนเพื่อใช้ในสถาบัน ถ้าเราไปไว้ลอยๆ รัฐบาลก็จะจัด
ให้อย่างเสียไม่ได้ อาจจะต้องให้ 5 ล้านบาท 2 ล้านบาท เหมือนสถาบันวิจัย
ในมหาวิทยาลัยเยอะเซียว ทำงานไม่ได้ ตอนนี้อาจารย์สุริชัย หวันแก้ว เพิ่ง
เป็นผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคมของจุฬาฯ คนใหม่ ก็อยากจะมาคุยกับ
ผมว่าจะทำงานอย่างไร ก็คุยไปคุยมาผมก็บอกไปว่าทำไม่ได้ เพราะได้
งบประมาณมาเพียงเลี้ยงตัวเองแค่นั้น เพราะฉะนั้นอย่าไปไว้ใจรัฐบาล
ถ้าจะออกกฎหมายแล้วต้องบัญญัติที่มาของงบประมาณตรงนี้ ผมเสนอว่า
บัญญัติทำให้เอาเปอร์เซ็นต์จากปุ๋ย เปอร์เซ็นต์จากยาฆ่าแมลง และเปอร์เซ็นต์
จากขนมหลอกเด็ก คือเอาอะไรก็ได้ที่ไปทำให้เขาเสียหาย เอาเปอร์เซ็นต์มา
ราคาจะแพงขึ้นไม่เป็นไร เขาใช้น้อยลง ใช้น้อยลง ใช้น้อยลง ใช้น้อยลง
ไม่เป็นไร เอาเปอร์เซ็นต์จากพวกนั้นมา ขนมหลอกเด็กที่ผมพูดนี้
ทำนึ่งหลายทราบไหมครับ ไส้ขนมเขียวขนมแดง น้ำเชียวน้ำแดงอะไรต่างๆ
เขาได้เอาเงินจากพ่อแม่เด็กทั่วประเทศปีละเท่าไร ปีละ 170,000 ล้านบาท แล้ว
ทั้งปัญหาสุขภาพไว้ให้เด็ก ส่งเสริมให้กินหวานให้มากขึ้น ก็จะเป็นโรคไต
ไม่ได้เป็นแต่เรื่องฟันเท่านั้น ไตก็จะเป็น หัวใจก็จะเป็น ผมว่าดูพวกนี้อะไร
ที่ทำร้ายประชาชน ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ขนมหลอกเด็ก เก็บเปอร์เซ็นต์มาเข้า
กองทุนตัวนี้ สถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อชุมชนไปส่งเสริมเรื่องความรู้ชาวบ้าน
ชาวบ้านคิดสร้างความรู้ขึ้นมาเยอะเซียว แต่ขาดคนไปส่งเสริมที่ขึ้นมาเอามา
ใช้ อย่างชาวบ้านที่มดากัสการ์ เขาทำวิจัยการปลูกข้าว เทคนิคการปลูกข้าว
แล้วใช้เมล็ดพันธุ์น้อยมาก ปุ๋ยไม่ใช้เลย ใช้น้ำน้อยมาก ได้ผลเอเคอร์ละ
19 ตัน ทำนึ่งหลาย นักวิชาการไม่เชื่อเลย เพื่อนผมเป็นนักวิจัยอยู่ที่
มหาวิทยาลัยคอนเนล ไปเจอตรงนี้เข้า ชาวบ้านก็ทำวิจัยของเขาเองแต่จะไม่
ปรากฏ และนักวิชาการจะไม่เชื่อเลยบอกว่าใช้การไม่ได้ ผมคิดว่าต้องมีสถาบัน

สถาบันวิจัยและพัฒนาเพื่อชุมชนไปส่งเสริมเรื่องความรู้ชาวบ้าน
ชาวบ้านคิดสร้างความรู้ขึ้นมาเยอะเชียว แต่ขาดคนไปส่งเคราะห์เอามาใช้
...ผมคิดว่าต้องมีสถาบันวิจัยและพัฒนาตรงนี้ เอาความรู้ของชาวบ้านทั้ง
แผ่นดินมาเผยแพร่เลย เขาคิดอะไรได้เขาพบอะไร ก็เอามาวิเคราะห์
สังเคราะห์ กลับกรองเอาไปใช้ได้แพร่หลายขึ้นดีขึ้น

วิจัยและพัฒนาตรงนี้ เอาความรู้ของชาวบ้านขึ้นมาทั้งแผ่นดินเลย เขาคิดอะไร
ได้เขาพบอะไร มาวิเคราะห์สังเคราะห์กลับกรองเอาไปใช้ได้แพร่หลายขึ้นดีขึ้น
รวมทั้งความรู้ต่างๆ เราก็ไม่ตัดทิ้ง ความรู้จากต่างประเทศ ความรู้ที่
มหาวิทยาลัยคิดขึ้น แต่ต้องเหมาะสมกับชุมชนนะครับ

ถ้าตรงนี้ผมอยากเห็นให้มีงบประมาณมากพอสักชนิดหนึ่ง ถ้ามี
งบประมาณมากพอมันทำอะไรได้กว้างขวาง อย่าง สสส. ที่ไปเก็บภาษีเหล้า
ภาษีบุหรี่มา 2 เปอร์เซ็นต์ ได้เงินปีละ 2,000 ล้านบาท ก็สามารถไปเปิด
พื้นที่ทางสังคมได้เยอะเยะไปหมดเลย เพราะฉะนั้นตรงนี้สถาบันวิจัยและ

พัฒนาเพื่อชุมชน บัญญัติเรื่องที่มาของเงินทุนที่จะใช้ไว้ แล้วเป็นเครื่องมือที่ขับเคลื่อน จะเป็นเรื่องเกษตรยั่งยืน จะเป็นเรื่องอะไรทุกชนิดเลยที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ให้ตรงนี้เป็นเครื่องมือขับเคลื่อนนะครับ อันนี้ผมตั้งโครงสร้างส่วนเวลาคูยกันละเอียดอาจจะบัญญัติอะไรอีกเพิ่มเติม มันขาดอะไรก็สามารถขยับได้ แต่ตั้งโครงไว้ว่ามีหมวดหนึ่งในรัฐธรรมนูญ เป็นหมวดว่าประชาธิปไตยของชุมชนและก็มีตั้งตัวอย่างต่อไปนี้ ท่านทั้งหลายอาจจะเพิ่มขึ้นอีกเวลาคูยกันไปนะครับ ก็ขอเสนอแค่นี้

และก็ขอย้ำอีกที่ว่าสถานะติบัญญัติ สมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ พลเอกสุรยุทธ์ ผมว่าถ้าไม่ทำให้ดี คราวนี้ประวัติศาสตร์จะจารึกท่านว่าท่านมีโอกาที่จะทำแล้วท่านไม่ทำ ท่านปล่อยให้เกิดความล่มสลายทางอารยธรรมขึ้นในประเทศไทย

ขอบคุณครับ

ช่วงแลกเปลี่ยนจากเวที

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านมาของผมเอง มันเป็นจุดเริ่มต้นของหลายๆ สิ่งหลายๆ อย่าง ทุกอย่างมันเป็นวัฏจักร เมื่อมาแล้วมันก็ไป อยู่ที่ที่เราจะ เข้าใจมันหรือเปล่า และยอมรับมันไหม นอกจากนั้นแล้วคือทำดีที่สุด และ ก็มองเห็นคุณค่าของการทำ ไม่ใช่หนึ่งมือเออเก้านี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้น ทุกคนที่มาหาผมเวลานี้แทบจะทุกวัน ก็คุยกันแบบนี้แหละ เวลาที่คนบอก ผมให้กำลังใจเขา ผมไม่รู้ผมให้กำลังใจหรือเปล่า ผมรู้แต่ว่าคนที่มาเป็นครู ผม เพราะเขาเอาปัญหามาถาม ในด้านการศึกษามผมไม่เคยเลยว่าจะไปข้อสอบ เป็นของจริง มันเป็นเรื่องปลอมนะ ครูรู้แล้วยังดันมาถาม คนที่ไม่รู้แล้วมาถามต่างหากถ้าเราไม่หวงวิชา นั่นแหละคือการพัฒนาตัวเอง ทำให้เรามาได้ จนถึงบัดนี้ เพราะเรามีตรงนั้น ถึงมาได้ถึงขนาดนี้

อย่างไรก็ตามบนพื้นฐานของความหลากหลาย ถ้าเรายอมรับได้นะครับ ผมว่านั่นแหละถ้าเป็นวัดก็เข้าวัดจริงๆ อย่างที่ท่านอาจารย์เสนอให้พูดเมื่อสักครู่นี้ถ้ามาตีความ วัดมันก็อยู่ในใจไม่ได้อยู่ที่สิ่งก่อสร้าง มหาวิทยาลัยก็ไม่ได้อยู่ที่สิ่งก่อสร้างอีกนั่นแหละ เพราะฉะนั้นเราเข้าไปสัมผัสอะไรก็แล้วแต่ เราเข้าใจมันไหม เข้าใจหมายความว่าเข้าไปอยู่ในใจ ไม่ใช่บอกแต่ว่าเข้าใจแล้ว! นั่นแหละไม่เข้าใจ คนที่เข้าใจแล้วนั้นเขาจะเงียบ เขาถือขันติ เขายิ้มได้เมื่อภัยมา เป็นภาชิตบทหนึ่งที่ยากจะฝึกไว้ **ขอให้ทุกคนยิ้มได้เมื่อภัยมา** นั่นหมายความว่าเราเอาชนะภัยนั้นได้ ขอบคุณครับ

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก

คือเมื่อสักครู่นี้ผมได้พูดแล้วว่าเวลาพูดถึงปฏิรูปการเมือง เราต้องทบทวนว่า โจทย์คืออะไรกันแน่ จะเห็นว่าเรามีรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 เราพูดถึงการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ ก่อนข้างดีกว่าฉบับที่แล้วๆ มา แต่เพียงว่าพูดจากประสบการณ์นะ นั่นที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญนั้นในตัวเองย่อมนำความหมาย ถ้าไม่มีผลบังคับอย่างแท้จริงที่นี้ผลบังคับจะรอให้ขึ้นกับองค์กรต่างๆ ผมไม่เชื่อแล้ว องค์กรจะเรียกว่าอิสระหรือไม่อิสระก็ตาม แต่ว่าผลบังคับจริงๆ อยู่ที่ตัวประชาชนที่เป็นเจ้าของสิทธิโดยเฉพาะ ประสบการณ์ผมบอกอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเรื่องอย่างนี้เวลาที่เรารู้ถึงการกระจายอำนาจ จึงอย่ามองเฉพาะการสร้างกลไก

ผมอยากจะเรียนอย่างนี้ครับ ผมคิดว่าการจัดกลไกในตัวเองไม่ได้ผิดอะไรหรอก แต่ว่ามันก็ขึ้นกับเงื่อนไขสามประการ ประการแรก คือ สิทธิต่างๆ โดยเฉพาะสิทธิของชุมชน มันจะไร้ความหมายถ้าหากว่าไม่มีพลังของชุมชน เพราะฉะนั้นตอนนี้การที่เราจะพูดถึงรัฐธรรมนูญพูดถึง การจัดตั้งกลไกต่างๆ พี่น้องประชาชนในชนบทเองจะต้องเป็นผู้กระทำได้ เมื่อสักครู่นี้ได้ตั้งคำถามว่าเราจะต้องทำอะไร ผมอยากจะทำให้อย่างน้อยที่สุดพี่น้องที่มาจาก

ชุมชนอยากจะทำให้ลูกขึ้นพุด และในเรื่องนี้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ไม่ได้ประมาท แต่ว่าพร้อมๆ กันนั้นพยายามจะสร้างให้เขาเกิดกระบวนการ ซึ่งผมเรียนอย่างหนึ่งว่ามันมีแนวของความเป็นไปได้ เราพบว่าชุมชนสามารถประสานกับ อบต. ได้เป็นจำนวนไม่น้อยเลย อีกทั้งเวลานี้ก็พุดความเป็นเจ้าของทรัพยากรท้องถิ่น เป็นต้น เริ่มจากจุดนี้ผมอยากให้เราได้ช่วยกันมองว่าจากจุดนี้ไปเราจะสร้างพลังในหมู่ชุมชนได้อย่างไร มันต้องคู่ไปกับการจัดกลไกต่างๆ สรุปก็คือว่ามันอยู่ที่ตัวเรา

ประการที่สอง ผมคิดว่าทุกครั้งเราพุดถึง **ประชาชน** เราต้องแยกแยะสักที เวลาพุดอำนาจประชาชน สิทธิเสรีภาพประชาชน อะไรต่างๆ สังคมไทยได้มาถึงจุดที่มีความหลากหลายเยอะแล้ว จะมีอยู่ไม่เฉพาะแต่ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ธุรกิจ และเกษตรกรต่างๆ นอกจากนี้ก็มีชุมชนที่อยู่ตามฐานทรัพยากร ลุ่มน้ำ ป่า เป็นต้น เพราะฉะนั้นเราคงต้องแยกแยะแล้วคิดว่าชุมชนนั้นควรจะเป็นอย่างไร เลิกพุดคำว่าประชาชนเป็นกว้างๆ เสียที

ประเด็นสุดท้ายที่อยากพุด คือ ผมอยากยืนยันว่าสิทธิชุมชนนั้นเป็นรากฐานของเศรษฐกิจพอเพียงที่เราพุดกันมากในทุกวันนี้ เวลานี้ผมเป็นห่วงมากครับว่าคำนี้พอมีพระราชดำรัสออกมา ทุกคนตีความเข้าใจตัวเองหมด ตรงนี้เป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงมากครับ ผมอยากยืนยันตรงนี้ว่า **เศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าขาดเสียซึ่งฐานของชุมชนท้องถิ่น** ความจริงชุมชนท้องถิ่นได้เรียนรู้ในการสร้างความพอเพียงให้ตัวเองแล้ว แต่ว่ามักถูกระแสทั้งกระแสโลกและกระแสพัฒนาต่างๆ ทำให้เกิดความยากจน ความอ่อนแอ และมาตอนนี้ทรัพยากรที่เป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตเขาก็กำลังถูกช่วงชิงและกล่มสลายไปด้วยกัน ผลที่สุดแล้วคนที่ช่วงชิงและคนที่ถูกช่วงชิงต่างก็ล่มสลาย เพราะว่าในขณะนี้เรากำลังพุดถึงเรื่องโลกร้อน พุดถึงเรื่องภัยธรรมชาติต่างๆ ทุกคนแพ้มหมด แต่ว่าคนที่จะถูกสถานการณ์ก็คือชุมชน ซึ่งไม่ใช่คนที่ มีสตางค์ไปแก้หนี้แก้หนี้ ตรงนี้ก็เป็นประเด็นที่อยากเรียนย้ำว่าจริงๆ แล้ว ความ

เป็นไปได้ก็อยู่ที่คนที่นั่งๆ อยู่ในนี้แหละครับ แต่อยู่ที่ว่าเราจะเรียนรู้ที่จะจัดตั้งสร้างกระบวนการอย่างไรให้มีความสมานฉันท์ เวลานี้ชุมชนถูกแบ่งแยก ถูกขัดแย้งผลประโยชน์ ตรงนี้จะต้องแก้ ถ้าแก้ไม่ได้การจะไปจัดตั้งกลไกอะไรต่างๆ ก็ไม่มีความหมาย และขออย่าว่าอยู่ที่ตัวเรานั้นแหละ อย่าไปปล่อยให้คุณหมอบริเวศ หรือผม หรืออาจารย์ระพี ชี้ทางเลย เราเป็นเพียงให้ความเห็นและตั้งข้อสังเกต แต่ว่าจริงๆ พี่น้องจะเป็นตัวผู้กระทำเอง

คุณอำนวย กล้าแท้ : นายกองดีการบริหารส่วนตำบลโพหนอง จังหวัดชัยภูมิ

ท่านอาจารย์บรีเวศ วะสี เคยพูดถึงชุมชนเข้มแข็ง ผมได้ทำชุมชนเข้มแข็งหลักพันยาเสพติดครบทั้ง 12 หมู่บ้าน มีการประชุมกันทุกเดือนเพื่อนำมาสู่การแก้ปัญหา และมีการจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อน เช่น การผลิตปุ๋ยชีวภาพ การเลิกใช้ปุ๋ยเคมี เป็นต้น ผมเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการที่จะให้ชุมชนแก้ปัญหาของเขาและขับเคลื่อนมาสู่ส่วนบน และการทำอย่างไรให้คนในชุมชนมาร่วมมือกันผมว่ามาจากภาวะผู้นำทางธรรมชาติที่ท่านอาจารย์บรีเวศพูดไว้ส่วนหนึ่งและการเสียสละอีกส่วนหนึ่งครับ

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ผมถนัดของจริงนะ จะเล่าของจริงให้ฟัง ถ้าหากว่าประชาชนเขาไม่รู้สึกรว่ภัยกำลังมาถึงตัวเขา การปรับเปลี่ยนตัวเองคงยาก เมื่อ 3-4 วันก่อน ผมนั่งรถไปซื้อของมีเลขาผมไปด้วย มองไปข้างถนนผมก็เห็นร้านแผงลอยเต็มไปหมด เลยพูดขึ้นลอยๆ ว่าเห็นไหมเศรษฐกิจไม่ดีอ่านจากตรงนี้ แผงลอยที่ทะลักลงมาเกยถนนมากอย่างนั้นบอกอะไร มันบอกว่าเศรษฐกิจของคนข้างล่างกำลังแย่ เมื่อมันแย่ข้างบนก็ต้องทรุด เมื่อมันทรุดคนข้างบนก็ต้องเอาเปรียบคนข้างล่างก่อน เพราะเขามีโอกาสดีกว่าใช้ไหมครับ นี่เป็นจุดหนึ่ง

อีกเรื่องหนึ่งผมไปโรงพยาบาลเมื่อเร็วๆ นี้ หมอให้ไปตรวจเลือด ผมก็ไปที่แผนกตรวจเลือด ก็เห็นคนเต็มไปหมด หลายคนเห็นผมก็เข้ามาถามมือไหว้ ผมก็คุยถามเขาไปว่าเป็นอะไรครับ เชื้อใหม่ส่วนใหญ่ที่อยู่ตรงนั้นเป็นมะเร็งในเม็ดเลือด เห็นไหมครับ สิ่งนี้มันมาจากไหน ผมวินิจฉัยว่าส่วนใหญ่มาจากสารพิษที่อยู่ในอาหารนี้แหละ ก็เป็นจุดหนึ่งอยากฝากเอาไว้ สื่อน่าจะทำนะ

คุณบุญยืน ศิริธรรม : เครือข่ายผู้บริโภคภาคตะวันตก

ทุกครั้งที่ได้มาฟังท่านอาจารย์พูดก็รู้สึกรักชาติขึ้นอีกมากมาย แต่พอกลับไปยังพื้นที่ก็รู้สึกท้อแท้ คือชุมชนเรารู้แล้วว่าควรทำอะไร แต่มักติดปัญหาตรงฐานที่จะมาหนุนช่วยเรา โดยเฉพาะองค์กรที่ใกล้เราที่สุด คือ อบต. หลายที่ก็มีข้อจำกัด บางส่วนก็ไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหาของเราจริงจัง อีกทั้งกระบวนการตรวจสอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

ท่านอาจารย์เสนอให้พูดเมื่อสักครู่ที่ว่า ทุกอย่างมีทั้งข้างนอกและข้างใน แต่เราสับสนไม่รู้ว่าจะฐานอยู่ตรงไหน ไปหลงติดกับข้างนอก เพราะฉะนั้นการมาพูดย้ำกันเรื่องกระจายอำนาจ ผมเขียนเอาไว้มานานแล้วว่า เราหลงอยู่กับสิ่งที่ผมพูดตอนแรกเลย คำว่า **หมาลืมตีน** ท่านพุทธทาสบอกว่า “หมาหางด้วน” แต่ผมบอกว่า **หมาลืมตีน** คือว่าลืมตัวเอง ลืมสิ่งที่มีมันอยู่ในจิตใจซึ่งมันควรจะซื่อสัตย์กับตัวเอง และตรงนี้เป็นปัญหาหลัก เป็นปัญหาใหญ่ของชาติเนะครับ และยิ่งการเกษตรด้วยถ้ามีปัญหาอย่างนี้แล้วก็เสร็จแน่ เพราะฉะนั้นอย่าลืมว่าก่อนที่ท่านจะพูดว่ากระจายอำนาจ ท่านเองกระจายจิตวิญญาณของท่านเองหรือเปล่า

คุณประสงค์ อุทัยประดิษฐ์ : เครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือก มหาสารคาม

ผมคิดในใจของผมมาตลอด เพราะผมเป็นชาวนา ผมคิดได้ตอนปี 2516 สมัยที่ยังมีการสู้รบกันอยู่ ผมเองจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ปัจจุบันผมยังเรียนอยู่ เรียนวิชาที่เรียกว่าปฐพีศาสตร์ ซึ่งผมสรุปได้ว่า บ้านเมืองไม่ใช่เครื่องทดลอง พี่น้องเกษตรกรคนจนไม่ใช่ทาส ขอให้พี่น้องคนไทยทั้งชาติมีสำนึกที่ดี จงสร้างบารมีลดละอำนาจ ขอให้คนไทยทั้งชาติมีสำนึกเพื่อชาติและปวงประชา สรรค์สร้างประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้พี่น้องได้อยู่ดีกินดีบ้านเมืองจะยั่งยืน

ผมเองมาในฐานะของเครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือกเพราะมองเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมไม่ใช่ประเทศอุตสาหกรรม **เกษตรกรต้องมีดิน จึงจะทำกินได้ เกษตรกรต้องมีพืชมารวมชาติ ดิน น้ำ ป่า อันเป็นหัวใจของเกษตรกรรม** ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันผมคิดว่ามีทางออกคือ การพัฒนาในระดับชุมชน การสร้างอาหารและยี่ดฐานอาหารไว้ในมือของเกษตรกร การรักษาแผ่นดินอันเป็นฐานทรัพยากร รวมทั้งการรักษาขนบธรรมเนียมและศาสนาของกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่นไว้ให้ได้ ที่สำคัญคือเราเองอย่าเอาแต่รอให้คนอื่นมาช่วย แต่เราต้องช่วยตัวเองก่อนครับ

คุณสมัย คำเกื้อ : เครือข่ายเกษตรกรกรมทางเลือกเพื่อเขาเพชรบูรณ์

ผมเป็นตัวแทนของคนภูเขาทั่วประเทศที่อยู่ในประเทศไทยมาหลายพันปี แต่ทุกวันนี้อยู่อย่างไม่มีความสุขเลยครับ คนภูเขาไม่มีสิทธิอะไรเลยครับ ไม่ว่าจะที่ทำกินหรือที่อยู่อาศัย อยากให้ผู้มีอำนาจโปรดช่วยแก้กฎหมายให้คนไทยได้มีสิทธิอยู่ในประเทศไทยได้เท่าเทียมกัน คนภูเขาก็คือเจ้าของประเทศไทยเหมือนกัน ปกป้องรักษาประเทศได้เหมือนกันครับ กรุณาให้สิทธิคนภูเขาด้วยครับ

คุณอุบล อยู่หว่า : เครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก

นิเวศวัฒนธรรมชุมชนที่ท่านอาจารย์ประเวศเน้นย้ำตลอดการพูดในวันนี้ ชนชั้นนำและผู้มีการศึกษาในประเทศไทยไม่รู้จักและไม่ศรัทธาด้วย และถูกทำลายโดยนิเวศการเมืองการปกครองตลอดเวลา ทุกวันนี้คนจนในสังคมบางส่วน ยังดำรงชีพกับฐานวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งเป็นศักยภาพที่ควรจะได้รับ การสนับสนุน ในเรื่องการเกษตรกรรมก็เช่นกัน ผู้บริหารของภาคเอกชนรายใหญ่ออกมาระบุว่า เกษตรอินทรีย์ส่งออกนั้นเกษตรกรรายย่อยทำไม่ได้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เคารพต่อรากเหง้าของสังคม อันเป็นสังคมของเกษตรกรรายย่อย **ตั้งแต่ในอดีตมานั้นสินค้าเกษตรส่งออกล้วนมาจากการผลิตเหลือกินเหลือใช้ของเกษตรกรรายย่อยทั้งหมด** แต่ชนชั้นนำของประเทศกลับไม่ศรัทธาครอบครัว ไม่ศรัทธาชุมชนซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ สิ่งเหล่านี้คือวิกฤติทางความคิดของคนในสังคม

ผมอยากเสนอว่า เราควรมีกลไกที่เป็นองค์กรอิสระด้านการเกษตร เพื่อให้เป็นองค์กรของประชาชนของเกษตรกรที่เข้าใจและพร้อมรับการเกษตรในฐานะวิถีของคนส่วนใหญ่ในชาติ ในฐานะวัฒนธรรมของชาติ ในฐานะภูมิปัญญาและการศึกษาของชาติที่จะสืบทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมอย่างยั่งยืน

คุณพีรดา ศุภรพันธ์ : นักเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา

หนูขอเป็นเสียงหนึ่งของเด็กคนหนึ่ง คือมีตัวอย่างสองเรื่องที่บอกถึงว่า ปัจจุบันปัญหาการศึกษาของไทยมีมากจริงๆ นะคะ เรื่องแรกคือ หนูเตรียมสอบแอดมิชชัน ซึ่งมีคำถามว่า อีสเทิร์นซีบอร์ดคืออะไร เราก็ห่องกันได้ว่า อีสเทิร์นซีบอร์ดอยู่ในสามจังหวัดและอยู่ที่ไหน แต่เด็กส่วนใหญ่ไม่ติดตามข่าวสาร ไม่รู้เลยว่าเกิดปัญหาสุขภาพขึ้นมากมายที่จังหวัดเหล่านั้น คือในข้อสอบจะมีแต่คำถามความจำ ไม่มีการคิดวิเคราะห์อะไรเลย ส่วนเรื่องที่สอง

เป็นประสบการณ์ของตัวเอง คือมีเพื่อนคนหนึ่งบอกกับหนูว่าอย่าทำงานที่ประเทศไทยเลย เสียเวลาเปล่าๆ ประเทศนี้จมน้ำไปแล้ว หนูก็รู้สึกสะท้อนใจว่าเขาคิดแบบนี้ได้อย่างไร ประเทศของเขาเองแต่กลับไม่มีจิตสำนึกเลย

คุณสมบัติพิเศษ : มุลนิธิตายโยแผ่นดิน

ผมมองว่าตอนนี้เกิดข้อจำกัดเรื่องเครื่องมือที่จะนำเอาองค์ความรู้หรือกรอบวิธีคิดที่จะเอาไปพัฒนาประเทศ เช่น เรื่องปราชญ์ชาวบ้าน ที่เห็นก็คือมีเพียงการฝึกอบรม การดูงาน และการให้เงินทุน แต่ยังไม่มีเครื่องมือที่จะให้ความรู้ กระบวนการ วิธีคิด และการปฏิบัติให้เกิดผล น่าจะมีการคิดหรือสร้างอะไรมากกว่านี้

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

ผมคิดว่าจุดใหญ่อยู่ที่การรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ จะเป็นสี่ห้าคนหรือหกเจ็ดคน ทำเรื่องต่างๆ สารพัดอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการเกษตร การศึกษา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม หรือจิตใจอะไรก็ได้ ให้มีการรวมตัวกันอย่างหลากหลายให้เต็มพื้นที่ และก็เชื่อมโยงกันมันจะเกิดกำลังมากขึ้น แน่นอนขณะนี้เราอยู่ในช่วงวิกฤตก็อาจติดขัด

เมื่อสักครู่มีท่านจากเครือข่ายผู้บริโภคภาคตะวันตก ที่หยิบยกประเด็นเรื่องอบต. คืออย่างนี้ครับ ชุมชนท้องถิ่นต้องไปด้วยกัน ทำงานร่วมกันจะมีพลังอบต. เราอาจจะเคยได้ยินคนเขาบ่นอย่างนั้นอย่างนี้ก็แล้วแต่ แต่ว่าดูโดยรวมเขากำลังดีวันดีคืน ความที่เขาใกล้ชิดกับประชาชน ถ้าเปรียบกับข้างบนแล้วข้างบนไม่มีอะไรดีขึ้นเลยแต่ข้างล่างกำลังดีวันดีคืน ผมรู้ว่า อบต. บางแห่งอาจยังไม่พร้อม แต่ถ้ามีการทำงานร่วมกัน ผู้นำชุมชนผมจะคิดรวมหมด ผู้นำเกษตร ผู้นำสตรี ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกอบต. พระ ครู ใครต่อใครต่างๆ ทำงานร่วมกันนะครับ ตอนนี้อย่าเพิ่งไปรังเกียจ อบต. มันอยู่ใกล้ชิดกันต้องเป็นเพื่อนกัน

ที่นี้การขยายตัว เนื่องจากสื่อของรัฐมันปิดพื้นที่ เป็นสื่อของรัฐกับสื่อเรื่องธุรกิจหมดเลย ต้องพยายามสื่อกันเอง จะมีวิธีสื่อสารอะไรกันเองเชื่อมโยงกันเองขยับตัวไป รวมทั้งอาจต้องใช้สื่อสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตชุมชน เป็นต้น เราต้องนำมาคิดด้วยครับ

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก

อยากจะเรียนอย่างนี้ครับ คือที่มาพูดทั้งหมดนี้มันเป็นอาการของโรคปวดหัวตัวร้อนอะไรทำนองนี้ แต่จริงๆ แล้วผมคิดว่าในยามนี้ถึงเวลาแล้วที่จะต้องมองให้พ้นจากปัญหาตัวร้อน ไปที่ปัญหาที่เป็นต้นเหตุของโรคอย่างแท้จริง เราได้พูดกันไปแล้ว แต่สิ่งที่พูดเราเรียนว่าไม่ใช่สูตรสำเร็จ ไม่ใช่ทุกอย่างจะเป็นแบบนั้น ถ้าหากว่าเจ้าของสิทธิไม่พยายามที่จะได้กลิ่นรองและหาทางที่จะหาคำตอบ แต่เมื่อเห็นคำตอบแล้วเราจะเดินไปอย่างไร ผมคิดว่าชุมชนจะรู้จักตัวเองมากกว่า เช่น ปัญหาเรื่อง อบต. นี่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป แต่ว่าไม่ใช่ความผิดเฉพาะตัวของ อบต. ไม่ใช่ซะครับ แต่มันเกิดเพราะในท้องถิ่นมันถูกสร้างให้เป็นโครงสร้างอย่างนั้น โดยเอา อบต. ไปโยงอยู่กับทางศูนย์อำนาจกลาง พอมาตอนหลังก็ไม่ใช่เฉพาะอำนาจทางการปกครอง แต่มีอำนาจทางเศรษฐกิจ ผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ เรื่องการรับเหมา หรืออะไรเยอะเยอะไปหมด รวมทั้งผมเคยเจอคนที่ไปหาที่ดินเป็นนายหน้าเอามาทำรีสอร์ททำสนามกอล์ฟ คงจำข่าวที่เกาะสมุยได้ ขนาดฝรั่งยังสามารถที่จะไปกว้านซื้อภูเขาได้ จะเห็นว่าทั้งหมดนี้เป็นโรคร้ายกินไปหมด พวกปัญหาออกโหนดที่ดินสารพัดอย่าง ผมถือว่าที่เราผ่านพ้นระบอบทักษิณมานั้น ระบอบทักษิณเราต้องแยกนะครับ ระหว่างระบอบทักษิณกับพันธมิตรฯ ทักษิณ ชินวัตร ผมเคยเขียนว่าความจริงอาการมันเริ่มมาตั้งแต่สมัยพลเอกเปรม เป็นแต่เพียงว่าพอมาถึงระบอบทักษิณ มันมาเป็นพัฒนาการถึงจุดที่ทุนภายในกับทุนข้ามชาติมันเข้ามา เป็นความรุนแรงมาก

เมื่อเข้าผมนั่งฟังเรื่องโครงการเอื้ออาทร ฟังแล้ว สารพัดอย่าง มันกินเข้าไปทุกชุมชนของระบบราชการเลย ทั้งหมดที่เราเห็นเป็นปัญหาหนักมาก ปัญหาบ้านเมืองหนักมาก ราชการก็ถูกซื้อ ไม่ต้องไปพูดถึง อบต. หรือ อบต. แต่ว่าทุกอย่างก็ไม่ได้ไม่มีทางออก ผมเองก็พยายามไปพื่นหาจนกระทั่งเห็น อบต. กับชุมชน สามารถที่จะประสานงานกันได้ ไม่มีอะไรดีกว่าการได้พบปะกัน อย่าไปคิดรังเกียจรังอนเลยครับ เรียกมาพูดกัน แต่ว่าเราต้องมีหลัก มีความคิด มีอะไรที่แยกค้ายพอสมควร เราต้องคิดก่อน หมดเวลาที่เราจะบอกว่าคนนั้นเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ตรงนี้เป็นเรื่องที่เราต้องมาคิดใคร่ครวญหาวิธีการ มียุทธศาสตร์ยุทธวิธีอะไรก็แล้วแต่

ไม่มีใครที่จะเป็นตัวหลักดีไปกว่าเจ้าของชุมชนนั้นๆ เราพูดก็หมายความว่าเราก็เป็นคนที่เหมาะสมที่เห็นโลกมาเยอะ ศึกษามาเยอะ ฟังมาเยอะ เราก็แนะนำ แต่ว่าจริงๆ แล้ว อะไรที่มันจะเป็นไปได้ หรือเป็นไปได้ ก็อยู่ที่เรานี้แหละครับ ก็ขอฝากไว้เท่านั้น

ศาสตราจารย์ระพี สาคริก

เมื่อสักครู่นั่งฟังอยู่ก็รู้สึกว่ามีผู้ขึ้นมาแลกเปลี่ยนพูดคุยใจผมทั้งนั้นเลย หรือมันจะเป็นวัฒนธรรมของราชการไทย ที่ว่าจะต้องพูดคุยยกย่องตัวเอง เพราะฉะนั้นขณะนี้รัฐบาลกำลังจะแถลงผลงาน แต่ผลงานที่เราพูดกันเมื่อสักครู่นี้แหละคือผลงานของรัฐบาลชัดเจนไม่ใช่ที่เขาแถลง มันขัดกับหลักพุทธ เพราะว่าหลักธรรมะ อะไรที่เกิดขึ้นกับตัวเองต้องให้คนอื่นเขามอง แต่ไม่อย่างนั้น ราชการติดอยู่แต่ต้องมองตัวเอง ถ้าหากว่าไปพูดอะไรไม่ดีเข้าก็โดนเล่นงาน ก็บอกว่าพวกเดียวกันมากกว่ากันได้อย่างไร เห็นไหมครับนี่เป็นก้อนหินก้อนใหญ่ ที่มันเข้าไปอยู่ในใจคนนะครับ เป็นสิ่งสำคัญมาก

เพราะฉะนั้นผมคิดว่ามันมีสังฆกรรมอยู่บทหนึ่ง “เปลี่ยนคนอื่นเปลี่ยนไม่ได้ เปลี่ยนที่ตัวเองเปลี่ยนได้” ได้โปรดอย่านึกว่าอย่างนั้น แล้วปล่อยคนอื่น

เขาไปสิ ไม่จริงนะครับ เพราะอะไร เพราะว่าเราเปลี่ยนด้วยการกระทำ เราไปสร้างศรัทธาให้คนอื่นเขา แล้วเขาเปลี่ยน แต่จริงๆ แล้วที่เขาเปลี่ยนได้ ไม่ใช่เปลี่ยนได้เพราะเราไปเปลี่ยนเค้านะ เขาเปลี่ยนได้เพราะใจเขาอยาก เปลี่ยนเอง ถ้าเราไม่เห็นแก่ตัว ไม่ถืออัตตาสูง นี่เป็นจุดทางออกที่ดีที่สุดสำหรับ ขณะนี้

ผมขอเป็นกำลังใจให้กับทุกคน ขอให้ เป็นความจริงขึ้นมาเถิด ขอบคุณครับ

...ชุมชนท้องถิ่นต้องไปด้วยกัน ทำงานร่วมกันจะมีพลัง อบต. เราอาจจะเคยได้ยินคนเขาบ่นอย่างนั้นอย่างนั้นก็แล้วแต่ แต่ว่าดูโดยรวม เขากำลังดีวันดีคืน ความที่เขาใกล้ชิดกับประชาชน ถ้าเปรียบกับข้างบนแล้วข้างบนไม่มีอะไรดีขึ้นเลย...

- ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี -

...เวลานี้ชุมชนถูกแบ่งแยก ถูกขัดแย้งผลประโยชน์ ตรงนี้จะต้องแก้ ถ้าแก้ไม่ได้การจะไปจัดตั้งกลไกอะไรต่างๆ ก็ไม่มีความหมาย และขอย้ำว่าอยู่ที่ตัวเรานั้นแหละ อย่าไปปล่อยให้คุณหมอประเวศ หรือผม หรืออาจารย์ระพี ชี้ทางเลย เราเป็นเพียงให้ความเห็นและตั้งข้อสังเกต แต่ว่าจริงๆ ที่น้องจะเป็นตัวผู้กระทำเอง...

- ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก -

...ประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านมาของผมนั้น มันเป็นจุดเริ่มต้นของหลายๆ สิ่งหลายๆ อย่าง ทุกอย่างมันเป็นวัฏจักร เมื่อมาแล้วมันก็ไป อยู่ที่ว่าเราจะเข้าใจมันหรือเปล่า และยอมรับมันไหม นอกจากนั้นแล้วคือทำดีที่สุด และก็มองเห็นคุณค่าของการทำ ไม่ใช่หนึ่งมืองอเท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ...

- ศาสตราจารย์ระพี สาคริก -

สำนักงานกองเลขาคณะทำงานประชาชนฟื้นฟูแผ่นดิน
912 ซอยงามวงศ์วาน 31 (ซอยย่อยที่ 7) อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000

โทรศัพท์/โทรสาร: 0-25911195-6, 0-25802035

อีเมลล์ : sathai@sathai.org

เว็บไซต์ : www.sathai.org

RAFA

